

”Kaksi tärkeintä: juuret ja siivet”

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Hankasalmen kunta

Miksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu?

Lastensuojelulain mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma. Suunnitelma on uusi lakisääteinen väline ohjata, johtaa ja kehittää lasten ja nuorten hyvinvointityötä kunnassa. Se on jatkossa osa kunnan vakiintunutta toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin vuosirytmää.

Suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja se tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelman ohjausvaikutusta korostaa se, että sen sisältö, kehittämistoimet ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kuntalain mukaista kunnan talousarviota ja –suunnitelmaa eri vuosille.

Suunnitelma koskee koko kuntaa ja sen eri toimialoja:

- **Yhdyskuntasuunnittelulla** vaikutetaan mm. lasten kasvuympäristön turvallisuuteen, liikunta-, nuoriso-, ja erilainen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminta ovat osa lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä osallistumista yhteisössä
- **Varhaiskasvatus ja koulu** muodostavat perheiden ja kodin ohella keskeisen huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisön
- **Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muut erilaiset palvelut** tukevat lapsen, nuoren ja perheen arkea

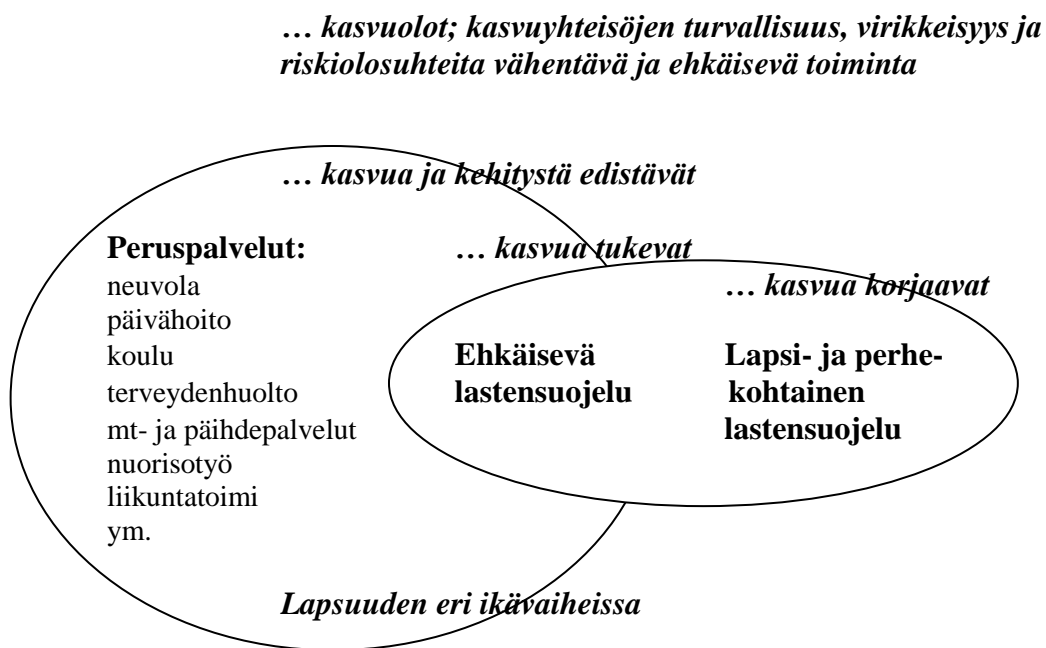
Suunnitelman tulee edistää lastensuojelulain keskeisiä tavoitteita, joita ovat

- lapsen ja nuoren osallisuuden ja oikeuksien varmistaminen ja työskentelyn lapsilähtöisyys
- ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen tuen vankistaminen koko kunnan ja lapsen kanssa toimivien yhteisenä tehtävänä; ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta
- lasten ja yksittäisen lapsen kasvuolojen turvallisuuden sekä palvelujen kehittäminen tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
- lastensuojelun tukitoimien laadun ja vaikuttavuuden varmistaminen lapsen ja perheen tarpeiden mukaisesti
- lapsen vastuutyöntekijän eli sosiaalityöntekijän työn tukeminen

Kunta vastaa siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan paitsi kunnan muissa palveluissa, myös lastensuojelussa, esimerkkinä erilaiset toiminnalliset ryhmät, leiritoiminta, tukiperhe- ja tukihenkilötyö jne. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun ydintehtävä on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen silloin kun se on vaarantumassa tai vakavasti vaarantumassa. Tämän vuoksi on tärkeää, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan lasten terveyden ja kehityksen seuranta sekä dokumentoinnin toteutuminen asiakkuuden alusta alkaen yhteistyössä asiakkaan ja terveydenhuollon kanssa.

Lasten hyvinvointi on koko kunnan laaja-alainen tehtäväkokonaisuus

**Kuntaliitto, Lasten ja nuorten
hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa,
2008**

Sisältö

1. Taustaa hyvinvointisuunnitelman laadinnalle
 - 1.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus turvaa lapsen oikeudet
 - 1.2 Lapsen elämänkaari ja ympäröivä yhteiskunta
 - 1.3 Lasten hyvinvoinnin nykytila ja haasteet
2. Tulevaisuuskatsaus
 - 2.1 Valtakunnan tason tavoitteenasettelua – ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee”
 - 2.2 Maakunnallinen hyvinvointiohjelma – ”Lasten hyvinvointi on kunnan johdon asia”
3. Valmisteluprosessin kuvaus

SELONTEKO

4. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvuolot Hankasalmissa
 - 4.1 Tilastojen kertomaa
 - 4.2 SWOT: Mikä vahvaa, mikä heikkoa, mikä uhkaa, mikä mahdollistaa?
5. Lasten ja nuorten sekä perheiden palvelut
 - 5.1 Kunnallisen palvelujärjestelmän kuvaus
 - 5.2 Kolmannen sektorin palvelujen ja toimintojen kuvaus
6. Johtopäätökset

HYVINVOINTISUUNNITELMA

7. Lapsi- ja perhepalvelujen ja -toimintojen arvot, visio ja toiminta-ajatus Hankasalmissa
8. Strategiset tavoitteet toimenpide-ehdotuksineen
9. Suunnitelman toimeenpano
10. Seuranta ja arviointi

Lopuksi

1. Taustaa hyvinvointisuunnitelman laadinnalle

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman lainsäädännöllinen perusta on laaja. Kansainväliset sopimukset ja Suomen perustuslaki velvoittavat turvaamaan lapsen oikeudet ja ottamaan huomioon lapsen edun kaikessa yhteiskunnan toiminnassa. Lapsella ja nuorella on perustuslakimme mukaiset kansalaisen oikeudet eli oikeudet osallistumiseen, oppimiseen, palveluihin sekä huolenpitoon ja erityiseen suojeluun.

Kansallisen ohjelmallisen perustan suunnitelmalle ja käytännön lasten ja nuorten hyvinvointityölle kunnassa antavat Valtioneuvoston hyväksymät erillisohjelmat, kuten Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma (OPM 2007:41), Lasten, nuorten ja perheiden sekä Terveyden edistämisen politiikkaohjelmat (Hallituksen strategia-asiakirja joulukuu 2007), Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma KASTE (STM 30.1.2008) ja Sisäisen turvallisuuden ohjelman erityisesti arjen turvallisuutta ja väkivallan vähentämistä koskevat toimenpiteet (SM 15.4.2008).

1.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus turvaa lapsen oikeudet

Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle iästä riippumatta. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on tehty turvaamaan lapsen erityisiä tarpeita ja etua. Sopimus koskee jokaista alle 18-vuotiasta. Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa vuonna 1989. Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1991. Sopimus velvoittaa Suomessa erityisesti valtiota ja kuntia. Lisäksi se velvoittaa lasten vanhempia ja muita aikuisia.

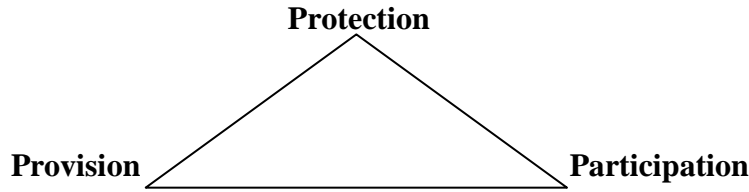
Yleiset periaatteet:

- Kaikki lapset ovat tasa-arvoisia
- Lapsen etu on ensisijainen kaikessa päätöksenteossa
- Lapsella on oikeus hyvään elämään
- Lapsen näkemykset on otettava huomioon

Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia. Viranomaisten on kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioitava niiden vaikutukset lapseen, otettava huomioon lapsen etu ja kuunneltava lapsen mielipidettä.

Vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa huolenpidosta ja kasvatuksesta. Tähän tehtävään heillä on oikeus saada tukea, ohjausta ja neuvontaa. Jos vanhemmat ja huoltajat eivät tuesta huolimatta pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista, valtion on turvattava lapselle hyvä hoito sijaisperheen, laitoshoidon tai adoption kautta.

Sopimuksen sisältö voidaan tiivistää kolmeen eri teemaan:

1. Protection: Lapsuus ja nuoruus on turvallinen ja terveyttä edistävä

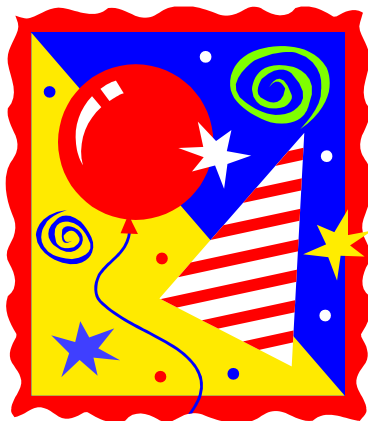
- Lapsella on oikeus vanhempiinsa ja terveeseen kasvuun
- Julkinen valta tukee perheiden tehtävää ja turvallisen lapsuuden toteutumista
- Lapsen toimintaympäristö on turvallinen, lapsiystävällinen yhdyskunta/elinympäristö

2. Provision: Lapsuuden voimavaroista lapsen eri kehitysvaiheissa ja perheen elämäntilanteissa on huolehdittu

- Lapsen ja perheen ulottuvilla on monipuoliset palvelut
- Lapsen ja perheen yhteisössä toimii erilaisia voimavarakeskuksia
- Yhteiskunnalliset päättäjät ja yritysmaailma arvostavat perheiden tehtävää ja lapsuutta

3. Participation: Lapsella on mahdollisuus toimia aktiivisena osallistuvana kuntalaisena ja toteuttaa omaa erityislaatuisuuttaan

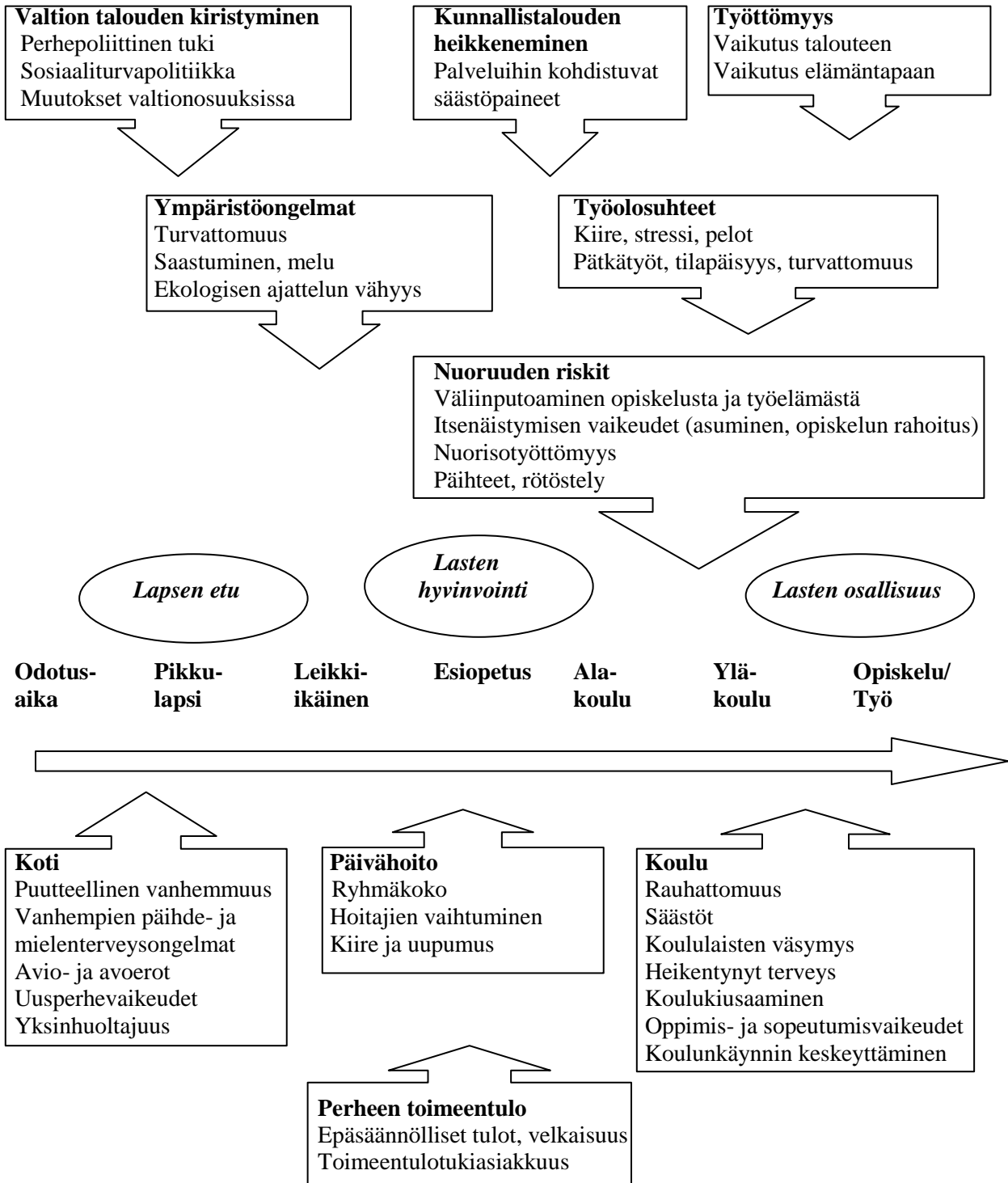
- Lapsen omaa erityislaatuisuutta kunnioitetaan ja lapsen tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista edistetään
- Aikuiset ovat kiinnostuneita lasten näkemyksistä
- Lapsi- ja perhepolitiikkaa harjoitetaan pitkäjänteisesti ja vastuullisesti

Onnea Lapsen oikeuksien sopimus täyttäessäsi 20 vuotta vuonna 2009!

1.2 Lapsen elämäkaari ja ympäröivä yhteiskunta

Lapsi kohtaa yhteiskunnalliset ilmiöt ja vaikutukset elämänsä eri vaiheissa arkisessa elin- ja toimintaympäristössään monin eri tavoin. Erityisesti lapsen vanhemmilla, mutta myös lapsi- ja perhepalvelujen järjestäjillä ja tuottajilla on tämän elämänsä kulussa merkittävä osuus lapsen hyvinvoinnin mahdollistajana ja edistäjänä sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden kielteisten vaikutusten puskuroijana. Lapsen elämänsä kohtuvia uhkia ja riskejä voi kuvata seuraavasti:

1.3 Lasten hyvinvoinnin nykytila ja haasteet

Lasten ja nuorten hyvinvointi on suomalaiselle yhteiskunnalle keskeinen menestystekijä. Hyvin toimivan ja hyvinvoivan yhteiskunnan tehtävänä on tukea lapsiperheitä niiden kasvatustehtävässä, luoda turvalliset kasvatolosuhteet sekä turvata lasten ja nuorten terve kasvu ja kehitys.

Suomessa suurella osalla lapsista ja nuorista elämä sujuu hyvin. Monet lapsille ja nuorille suunnatut palvelut ovat laadukkaita ja kaikkien saatavilla. Maksuton perusterveydenhuolto ja koulutus ovat vahvoja yhteiskuntaa tasa-arvoistavia rakenteita. Suomen imeväis- ja lapsikuolleisuus ovat muiden Pohjoismaiden ohella maailman alhaisimpia. Hyvinvointi on nähtävissä muun muassa nuorten omista arvioista elämänlaadustaan, koulutustason kohoamisena ja yleisenä vaurastumisena, joka luo taloudellista hyvinvointia lapsille ja nuorille. Päihteistä kieltäydytään ennen täysi-ikäisyyttä yhä useammin, vaikkakin nuorten alkoholinkäyttö on yleistä (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2007 – 2011, ”tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee”, Opetusministeriö, 2007).

Hyvinvointivaltiossa esiintyy kuitenkin kasautunutta ja piiloutunutta pahoinvointia, joka näkyy lasten ja nuorten elämässä. Pienellä joukolla on suuret ongelmat, jotka tulevat kalliiksi inhimillisesti ja kansantaloudellisesti. Ongelmien kasaantuminen näkyy mm. lasten ja nuorten mielenterveyden oireina, psykososiaalisina ongelmina sekä lastensuojelutarpeen lisääntymisenä.

Lasten ja nuorten pahoinvointia ja ongelmia on aiheuttanut ja aiheuttaa:

- **Yhteiskunnalliset muutokset ja ongelmat;** maan sisäinen muuttoliike, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen paineet, perheiden asumiskulujen kasvu, lapsiperheiden lisääntynyt köyhyys, turvattomuuden lisääntyminen, päivähoitoryhmien ja luokkakokojen kasvu, koulupudokkaiden määrän lisääntyminen, heikentynyt terveyspalvelujen saatavuus, erityispalvelujen saannin ongelmat suurten kaupunkien ulkopuolella
- **Perhe-elämän muutokset;** lisääntyneet avo- ja avioerot, yksinhuoltajaperheet, uusperheet, ”löystyneet” perhesuhteet, perheen yhteisen ajan puute
- **Vanhempien vaikeudet omassa elämässään ja kasvatustehtävässään;** vanhempien jaksamattomuus, avuttomuus, syrjäytyminen, päihteiden käyttö, lähisuhde- ja perheväkivalta
- **Lasten ja nuorten maailman paineet ja pulmat,** jotka kohdistuvat omaan ulkonäköön, sukupuolirooleihin, itsensä hyväksytyksi kokemiseen, varhaiseen aikuistumiseen, itsenäiseen selviytymiseen sekä odotuksiin menestymisestä
- **Lasten ja nuorten terveyttä uhkaavat tekijät;** liikunnan puute, väärät ravintotottumukset, lihavuuden yleistyminen, vähäinen uni, päihteet
- **Ylisukupolvinen syrjäytyminen,** jolloin kotoa saadut mallit eivät tue myönteistä elämänhallintaa

2. Tulevaisuuskatsaus

2.1 Valtakunnan tason tavoitteenasettelua – ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee”

Valtioneuvostossa 13.12.2007 hyväksytty lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma luo maan hallituksen tavoitteet, painopisteet sekä käytännön toimet lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi hallituskaudella 2007 – 2011. lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma on valmisteltu kaikkien ministeriöiden kesken yhteistyössä mm. alue- ja paikallishallinnon, järjestöjen, elinkeinoelämän, lapsuus- ja nuorisotutkimuksen ja kirkollisten toimijoiden kesken.

Kehittämisohjelmassa luvataan näkyvän arjen ja tulevaisuuden ääni. Hallituksen tavoitteena on lapsi- ja nuorisoystävällisempi Suomi. kehittämisohjelma perustuu elämänkaaripolitiikkaan, jossa ihmisen kehityskaari nähdään varhaisista lapsuuden vaiheista jatkumona kohti itsenäistyvää nuoruutta ja aikuisuutta. Tavoitteena on ylittää hallinnollisia raja-aitoja ja vahvistaa paikallisella tasolla moniammatillista yhteistyötä.

Hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan strategiset painopisteet lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskien ovat:

1. Ennaltaehkäisevän peruspalvelujärjestelmän toimivuus
2. Palvelujärjestelmän toimivuus elämän siirtymä-, muutos- ja kriisivaiheissa
3. Palvelujärjestelmän varhainen puuttuminen ja tuki
4. Moniammatillisuus, poikkihallinnollisuus ja monitoimijuus
5. Osaamisen turvaaminen ja asiakaslähtöisyys
6. Päätöksenteon lapsi- ja perhevaikutusten arviointi

Hallitusohjelman lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiohjelman tavoite- ja prioriteettilistaus on seuraava:

- Lasten ja nuorten kansalaistaitojen, kuulemisen, harrastustoiminnan ja osallistumisen edistäminen
- Vanhemmuuden tukeminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen
- lapsiperheiden hyvinvoinnin, taloudellisen aseman ja palveluiden parantaminen
- Lasten ja nuorten huostaanottojen tarpeen vähentäminen
- Lasten ja nuorten syrjäytymisuhkien ja pahoinvoinnin varhainen tunnistaminen ja tuki
- Nuorten koulutus ja työllisyys
- Lasten ja nuorten terveyserojen kaventaminen sekä terveiden elintapojen ja mielenterveyden edistäminen
- Lasten ja nuorten elinolojen, erityisesti lapsiköyhyyden seurannan tietopohjan parantaminen
- Päätösten lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen
- Lapsen oikeuksista tiedottamisen edistäminen

2.2 Maakunnallinen hyvinvointiohjelma – ”Lasten hyvinvointi on kunnan johdon asia”

Keski-Suomen liitto on vuosien myötä vaikuttanut lasten ja nuorten elämänlaadun kehittämiseen pitämällä lasten ja nuorten asioita esillä ohjelmissaan ja strategioissaan, myöntämällä avustuksia nuorten parissa työskenteleville yhteisöilleen, tekemällä tiivistä yhteistyötä koulujen kanssa ja toteuttamalla työmarkkinoiden ja koulutustarpeiden ennakoinnin hankkeita.

Syksyllä 2009 valmistunut maakunnallinen lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma sisältää esityksiä kuntapäätäjille, toimii yhteistyöalustana lasten ja nuorten parissa työskenteleville sekä linjaa omalta osaltaan nuorten osallistumisen mahdollisuuksia heitä itseään koskevassa päätöksenteossa. Ohjelmalla on pyritty myös nostamaan lasten ja nuorten asiat pysyvästi maakunnalliseen kehittämistyöhön.

Tahtotilan kolme ilmausta:

1. *Hoivataan ja kasvatetaan yhdessä*
2. *Tarjotaan lapsille ja nuorille läsnäoloa ja toimintaa*
3. *Kuunnellaan lapsia, nuoria ja perheitä*

Lasten ja nuorten Keski-Suomi – Maakunnallisen hyvinvointiohjelman mukaiset tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset ovat:

1. Valvotaan lapsiperheiden etuja

- Valitaan joka kuntaan Lasten ja nuorten Keski-Suomi –kummi
- Lisätään luottamushenkilöiden tietämystä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista kunnassa
- Kunnat tiedottavat palveluistaan monipuolisesti ja laadukkaasti
- Lapsivaikutusten arviointi vakiinnutetaan kunnissa

2. Kehitetään maakunnallisia palveluita

- Kehitetään ehkäisevää lastensuojelutyötä
- Toteutetaan maakunnallisen terveyden edistämisen suunnitelman suositukset
- Toimeenpannaan ’Toimivat työmarkkinat – osaajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen’ – kehittämisohjelma, jotta kaikki nuoret löytävät opiskelu- tai työpaikan peruskoulun jälkeen
- Tuetaan moniammatillista ja kuntarajat ylittävää yhteistyötä tarjoamalla koulutusta, välittämällä tietoa ja tarjoamalla yhteistyöfoorumeita
- Kunnat tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä sekä tukevat järjestöjen toimintaa

3. Tuetaan perheitä

- Vakiinnutetaan neuvoloiden kotikäynnit vauvaperheisiin
- Turvataan kotipalvelu kaikille lapsiperheille
- Ehkäistään väkivaltaa ja tuetaan väkivallan uhreja

4. Parannetaan kouluoloja

- Kunnat tarjoavat sisäilmaltaan terveitä koulutiloja
- Lisätään koulupihojen viihtyisyyttä ja liikuntamahdollisuuksia
- Ehkäistään koulukiusaamista
- Annetaan opinto-ohjausta kouluissa ja oppilaitoksissa
- Tuetaan moniammatillisten oppilashuoltoryhmien toimintaa

5. Kannustetaan lapsia ja nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan

- Parannetaan lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kouluissa ja oppilaitoksissa
- Kaikkiin Keski-Suomen maakunnan kuntiin perustetaan lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmät ja osoitetaan riittävät resurssit niiden toimintaan ja kehittämiseen
- Lisätään lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kouluissa ja oppilaitoksissa
- Tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja käytetään yrittäjyyskasvatuksen ehjää polkua

6. Kehitetään kulttuuri- ja mediataitoja

- Tarjotaan lapsille ja nuorille mahdollisuuksia osallistua kulttuuritapahtumiin, tehdä kulttuuria ja saada asiantuntevaa ohjausta
- Parannetaan lasten, nuorten ja aikuisten mediakielitaitoa

7. Tuetaan lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevien työssä jaksamista

- Parannetaan työntekijöiden työoloja ja edistetään henkilöstön pysyvyyttä
- Kunnat huolehtivat päivähoitohenkilöstön riittävydestä ja sijaisjärjestelmän toimivuudesta

8. Kunnat tarjoavat tiloja liikkumiseen ja yhteistoimintaan

- Kunnat mahdollistavat alle 18-vuotiaille maksuttomat liikuntatilat
- Tarjotaan tiloja eri-ikäisten kuntalaisten kokoontumiselle

”Runsaudensarvi”

3. Valmisteluprosessin kuvaus

Laadinta työryhmän vastuulle

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman syntysanat lausuttiin loppusyksystä 2007, jolloin kunnan talousarvioseminaarissa tehtiin esitys Lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman laatimisesta kuntaan osana aiemmin aloitettua Hyvinvointistrategian laadintaa. Kunnanhallitus asetti tammikuussa Lapsi- ja perhepoliittista ohjelmaa laativan valmistelevan työryhmän, johon nimettiin kunnanhallituksen edustajan lisäksi edustaja seurakunnasta ja kustakin hallintokunnasta sekä lautakunnan edustaja että viranhaltijaedustus. Valmisteleva työryhmä on työskentelynsä aikana kutsunut työryhmään myös nuorisotyön edustajan. Ryhmän puheenjohtajaksi ja Lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman valmistelijaksi kunnanhallitus nimesi sosiaalijohtaja Maija-Riitta Markkasen, joka on myös vastannut suunnitelman kirjoittamisesta.

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan vuoden 2008 alusta alkaen ja siihen sisältyi velvoite laatia kuntaan lastensuojelusuunnitelma. Helmikuussa 2008 kunnanhallitus teki päätöksen lastensuojelulakiin sisältyvän Lastensuojelusuunnitelman sisällyttämisestä lapsi- ja perhepoliittiseen ohjelmaan. Tässä vaiheessa lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma muuttui Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaksi, jossa lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma ja lastensuojelun suunnitelma muodostavat kokonaisuuden, josta ilmenee kunnan lapsi- ja perhepolitiikan sekä lasten ja nuorten palvelujen kokonaisuus

Lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma + Lastensuojelusuunnitelma

→ Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointisuunnitelman tulee olla strateginen toimintaa linjaava sekä konkreettiset toimet sisältävä toimintaohjelma. Suunnitelma antaa kuntapäätäjille ja palveluiden käytännön toteuttajille kokonaiskäsitelmän lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä olevista sekä tarvittavista voimavaroista. Suunnitelmassa asetetaan koko kunnan yhteiset valtuustotason päämäärät. Yleisenä kunnan päämääränä tulee olla

- että kunnassa asuu hyvinvoivia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään
- että kunnan hyvinvointipolitiikka toteutuu yhteisten suunnitelmassa päätettyjen tavoitteiden mukaisesti
- että lasten ja nuorten hyvinvointivajeet ja terveyserot vähenevät kunnassa

Hyvinvointisuunnitelmaa laatiessaan valmisteleva työryhmä on halunnut kuulla lasten ja nuorten palvelujen ja toimintojen työntekijöitä sekä lasten vanhempia lasten, nuorten ja perheiden tilanteesta Hankasalmen tällä hetkellä sekä heidän tulevaisuuden toiveitaan.

Työryhmä järjesti keväällä 2008 kaksi verstasta, joissa toisessa, **lapsiverstaassa** keskityttiin lasten asioihin ja toisessa, **nuorisoverstaassa** nuorten asioihin. Verstaissa työstiin Tulevaisuusvertamenetelmällä yhteistä toivottavaa tulevaisuutta.

Syksyn 2009 aikana Hyvinvointisuunnitelma-luonnos on ollut lausunnolla sosiaali- ja terveyslautakunnassa, sivistyslautakunnassa, ympäristölautakunnassa sekä kunnanhallituksessa. Käyty keskustelu sekä kirjalliset kommentit on pyritty sisällyttämään suunnitelman toimenpide-ehdotuksiin.

HYVINVOINTISELONTEKO

”On kaikilla lapsilla maailmassa
pieni tiukunen helisemässä
syvällä sydämen sykkyrässä.
Se lapsessa hellästi soi.

Ja vaikka se tiuku on piilossa
sen kuulee lapsen ilossa
ja näkee valona katseessa,
kun hän unelmoi.

Oi kaikki tiukuset helähtäkää,
maailman aikuiset herättäkää.
On lapsella ikävä leikkimään,
he kaipaavat syliä hyvää.”

- Inkeri Karvonen -

4. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvuolot Hankasalmella

4.1 Tilastojen kertomaa

Väestötiedot

	2000			2004			2008		
	Hanka-salmi	Keski-Suomi	Koko maa	Hanka-salmi	Keski-Suomi	Koko maa	Hanka-salmi	Keski-Suomi	Koko maa
0-6 -vuotiaat	402			360			377		
% väestöstä	7 %	8 %	8 %	6 %	8 %	8 %	7 %	8 %	8 %
7-15 -vuotiaat	663			588			556		
% väestöstä	12 %	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %	10 %	10 %	10 %
16-18 -vuotiaat	247			217			193		
% väestöstä	4 %			4 %			3 %		
0-18 -vuotiaat	1312			1165			1126		
% väestöstä	23 %	23 %	23 %	21 %	22 %	22 %	20 %	22 %	22 %
Väestö	5745			5600			5526		
Kunnan netto-muutto/1000 asukasta	-10,4	1,3	0,5	8,6	2,5	1,3	7,1	2,5	2,9

Alle 18-vuotiaiden määrä Hankasalmella on vähentynyt 2000-luvun edetessä, vaikkakin alle 7-vuotiaiden määrä on vuosikymmenen loppua kohden edetessä hieman noussut. Alle 18-vuotiaiden suhteellinen osuus kunnan väestöstä on kuitenkin vähentynyt. Verrattuna Keski-Suomen maakuntaan ja koko Suomeen alle 18-vuotiaiden suhteellinen osuus on Hankasalmella myös pienempi. Lasten määrässä ei ehkä tapahdu merkittävää laskua, mikäli kunta edelleenkin koetaan lapsiperheystävällisenä elin- ja toimintaympäristönä, mutta kunnan väestön vanhetessa lasten suhteellinen osuus tulee kuitenkin laskemaan.

Kunnassa syntyy vuosittain noin viisikymmentä lasta. Lapsiperheitä on reilut viisisataa, mutta lapsiperheiden suhteellinen osuus perheistä on pienempi kuin Keski-Suomessa ja koko maassa. Melkein joka viides lapsiperhe on yksinhuoltajaperhe. Yksinhuoltajaperheiden suhteellinen osuus lapsiperheistä on Hankasalmella pienempi kuin Keski-Suomen maakunnassa ja koko maassa keskimäärin. Avioeroja toteutuu Hankasalmella suhteellisesti samassa määrin kuin koko maassa. Myös elatustukea saavien lasten osuudessa Hankasalmi ei poikkea koko maan suhteellisesta osuudesta.

Lapsiperheiden pienituloisuusasteella ja toimeentulotukea saavien lapsiperheiden suhteellisella osuudella ”mitattuna” hankasalmelaiset lapsiperheet näyttäisivät taloudellisilta resursseiltaan olevan muita keski-suomalaisia ja suomalaisia perheitä ”köyhempiä”.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien kohteena on vuosittain reilut kolmekymmentä alle 18-vuotiasta lasta ja nuorta. Verrattuna Keski-Suomeen ja koko maahan heidän suhteellinen osuutensa vastaavanikäisestä väestöstä on kuitenkin Hankasalmella pienempi. Kodin ulkopuolelle lastensuojelulain perusteella sijoitettujen alle 18-vuotiaiden suhteellinen osuus vastaa koko maan tilannetta eli lastensuojelun osalta Hankasalmen tilanne ei näyttäisi erottuvan ei erityisen hyvänä eikä erityisen pahana.

4.2. SWOT; Mikä vahvaa, mikä heikkoa, mikä uhkaa, mikä mahdollistaa?

Alla olevaan nelikenttään on hyvinvointisuunnitelman laadinnan aikana eri yhteyksissä koottu hankasalmelaisiin lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin sekä heidän palveluihinsa liittyviä laadullisia ja sisällöllisiä tietoja, havaintoja ja huomioita hyvin ja huonosti olevista asioista sekä tulevaisuuden mahdollisuuksista ja uhista.

Vahvuudet; mikä hyvää?	Heikkoudet; mikä huonoa?
<ul style="list-style-type: none"> * Pienen kunnan ”pieni mittakaava”: tunnetaan toimijat, yhdessä tekeminen ja yhteistyö on luontevaa ja eri toimijoiden kesken on toimivaa * Paljon järjestöjä ja yhteisöjä/yhdistyksiä, jotka tekevät töitä ja toteuttavat toimintoja lasten, nuorten ja lapsiperheiden parissa ja kanssa * Yhteisöllisyyttä ja talkootyön henkeä on vielä jäljellä * Turvallinen elin- ja toimintaympäristö lapsille ja nuorille * Vireää ja monipuolista kulttuuri- ja harrastustoimintaa lapsille, nuorille ja perheille * Ammattitaitoiset, osaavat ja sitoutuneet työntekijät * Kokonaisvaltainen, perhettä tukeva työote * Puhdas luonto mahdollistaa monenlaista toimintaa * Perus- ja lähipalvelut ovat hyvin saatavilla, ja niitä kuitenkin on -> palvelut tuotetaan lähellä kuntalaisia * Lastensuojelun tukiryhmän toiminta moniammatillisena ja monialaisena asiantuntijaryhmänä varhaisen vaiheen työskentelyn tukena 	<ul style="list-style-type: none"> * Perheitä tukevia ’varhaisen vaiheen’ palveluja ja toimintamuotoja puuttuu: lapsiperheiden kodinhoitoapu, avoin leikkitoiminta, MLL:n lastenhoitopalvelut, pienten koululaisten iltapäivätoiminta, päivähoidon kerhotoiminta * Riittämätöntä resurssointia kunnan taloudellisesta tilanteesta johtuen * Laskeva oppilasmäärä ja lasten määrä yleensäkin (ennuste) * Erityispalvelujen ja erityisen tuen puutteet: terapiat, erityispäivähoito, erityisopetuksen eri muodot, lukion erityisopetus... * Pienen organisaation/yksikön haavoittuvuus * Tiedonkulun, tiedotuksen ja viestinnän puutteet ja ongelmat (tieto ei ole aina kirjattua/kirjallisessa muodossa) * Kulkuyhteydet laajassa kunnassa (joukkoliikenne, kuljetukset ym.) * Riittämätön kevyen liikenteen verkosto ja eri kohteiden liikenteelliset ongelmat aiheuttavat turvattomuutta

Mahdollisuudet; mikä mahdollistaa?	Uhat; mikä uhkaa?
<ul style="list-style-type: none"> * Yhteistyön tehostaminen paikallisesti eri toimijoiden kesken (ennen kuin tullaan palveluihin asiakkaiksi) -> paikallisyhteisöllisyys lisääntyy * Elin- ja toimintaympäristö mahdollistaa lasten, nuorten ja perheiden omaehtoisen toiminnan -> aktiivinen kansalaisuus ja oma elämänhallinta toteutuu * Moniammatillinen työote ja kokemukselliseen tietoon perustuva erityisosaaminen * Yhteisvastuullisuus säilyy * Varhaiseen tunnistamiseen, tukemiseen ja puuttumiseen pohjaava työote ennaltaehkäisee vakavampia ongelmia * Palvelujen vaikuttavuuden ja kustannusrakenteen tarkastelulla ja mahdollisella uudelleen suuntaamisella on myönteinen vaikutus kunnan talouteen * Seudullisen yhteistyön mahdollisuudet palvelutuotannossa * ”Perhepoliittinen” ajattelu vahvistuu entisestään -> kunta säilyy elinvoimaisena * Hankasalmen näkyvyys paranee -> myönteinen imago paranee 	<ul style="list-style-type: none"> * Lähipalvelut viedään pois Hankasalmeilta, seudullisiin ”keskittyisiin” * ”Lapsiperheet äänestävät jaloillaan” -> kunnan väestörakenne vääristyy -> loputkin palvelut vaarantuvat * Kunnan taloustilanne heikkenee edelleen -> palvelujen resurssointi ontuu * Ympäristöongelmat lisääntyvät -> elinympäristön viihtyvyys laskee * Talkoo- ja vapaaehtoistyön väheneminen; löytyykö uutta väkeä toimimaan? * Yhteisöllisyys muuttuu ”sisäänlämpivyydeksi” -> syrjäytyneisyys lisääntyy? * Erilaisuutta ei hyväksytä, koska siihen ei ole tottumusta (=pienen paikkakunnan ongelma) -> pelko siitä, että ”ulkomaailma” vyöryy Hankasalmeille * Työvoiman saatavuus ja etenkin erityisosaajien osalta vaikeutuu * Varhaisen vaiheen ja avohuollon palvelujen tarpeisiin ei niukkojen resurssien vuoksi pystytäkään vastaamaan -> ongelmien pitkittyminen ja monimuotoistuminen -> jos ehditään tekemään vain korjaavaa työtä, kustannukset lisääntyvät huomattavasti

5. Lasten ja nuorten sekä perheiden palvelut

Tässä luvussa kuvataan niitä palveluja ja toimintakäytäntöjä, joita Hankasalmi kunnallisina palveluina lapsiperheille, lapsille ja nuorille suuntaa ja järjestää. Hyvinvointia tukevan elinympäristön ohella hyvillä sosiaali-, terveys-, koulu- ja vapaa-ajan palveluilla on ongelmien ennaltaehkäisyn ja varhaisen tukemisen kannalta tärkeä merkitys.

Lapsiin ja nuoriin sekä heidän perheisiinsä kohdistuvat palvelut voidaan jaotella kunnan peruspalveluihin sekä kunnan palvelujärjestelmän ulkopuolelta hankittaviin erityispalveluihin. Kunnan peruspalvelut voidaan vielä jaotella normaalipalveluihin sekä ns. ”huolipalveluihin”. Normaalipalvelut, joita ovat mm. neuvola, päivähoito, opetus, vapaa-ajan palvelut, nuorisotoimen palvelut ym. kohdentuvat kaikille lapsille ja nuorille heidän jossain elämänvaiheessaan eli ne ovat kaikkien käytettävissä. Kunnallisia ”huolipalveluja”, joita ovat mm. erityispäivähoito, erityisopetus ja lastensuojelu käyttävät ne lapset ja nuoret, joilla on jossain elämänvaiheessaan kehitystason, oppimisen, tunne-elämän, sosiaalisen elämän, lastensuojelullisia ja/tai perhe-elämän ongelmia. Kunnalliseen palvelujärjestelmään sisältyy aina myös ennaltaehkäisevää työtä, jota tehdään ns. normaalipalvelujen tukena, yleensä moniammatillisena yhteistyönä sekä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Kunnan oman palvelujärjestelmän lisäksi lasten, nuorten ja perheiden erityisongelmissa apua haetaan seutukunnallisista ja valtakunnallisista erityispalveluista. Näitä ovat mm. perheneuvolapalvelut, lastensuojelun laitoshoidon ja lasten ja nuorten psykiatriset avo- ja laitospalvelut. Erityispalveluja kuvaa terapiatyö, vaativa hoitotyö sekä erityisten ongelmien selvittäminen, esim. lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, vaikeat huoltoriidat ja parisuhdeongelmat. Kunnan peruspalvelutason määrällisen ja laadullisen kehittämisen lisäksi tarvitaan taloudellisia resursseja myös näiden kunnan ulkopuolelta hankittavien erityispalvelujen saatavuuden varmistamiseen.

5.1 Kunnallisen palvelujärjestelmän kuvaus

Neuvolatoiminta

Neuvolatoiminnalla on keskeinen osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä ja sairauksien ehkäisyssä. Äitiys- ja lastenneuvoloissa käyvät lähes kaikki lasta odottavat ja alle kouluikäisten perheet. Neuvolapalveluihin kuuluvat terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotot, terveydenhoitajan tekemät kotikäynnit, raskauden aikaiset seulontatutkimukset, perhevalmennustilaisuudet ja puhelinneuvonta.

Neuvolatoiminnan toiminta-ajatuksena on mahdollisimman kattavien ja laadukkaiden neuvolapalvelujen tarjoaminen kuntalaisille. Toiminta toteutetaan perhekeskeisesti ja asiakaslähtöisesti perheiden terveyttä edistäen.

Lasten päivähoito ja varhaiskasvatus

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on vanhempainvapaan jälkeen oikeus päivähoitoon. Lapsen oikeus päivähoitoon merkitsee perheille oikeutta saada lapselleen hoitopaikka, mutta samalla se takaa lapselle oikeuden päivähoidossa annettavaan varhaiskasvatukseen. Kunnallisen päivähoitopaikan vaihtoehtona vanhemmat voivat valita lapsen hoidon järjestämisen yksityisen

hoidon tuen tai alle 3-vuotiaalle lapselle kotihoiton tuen. Vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista lapsella on oikeus kunnan järjestämään maksuttomaan esiopetukseen.

Varhaiskasvatus on lapsen eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhemmilla on ensisijainen oikeus ja vastuu lasten kasvatuksesta. Yhteiskunnan tehtävänä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Päivähoitopalveluja Hankasalmen kunnalla toteuttavat 42-paikkainen Sillankorvan päiväkoti kirkonkylällä, 21-paikkainen Metsätähden päiväkoti aseman kylällä, 12 paikkainen Pikku-Pöyhölän ryhmäperhepäivähoitokoti Niemisjärvellä sekä kuusitoista perhepäivähoitajaa eri puolilla kuntaa.

Esiopetus

Esiopetus järjestetään sosiaalitoimen ja koulutoimen yhteistyönä. Kunnan taajamissa päiväkodit vastaavat kokopäivähoitoa tarvitsevien lasten esiopetuksesta ja muut kuusivuotiaat osallistuvat koulutoimen järjestämään esiopetukseen.

Perusopetus ja lukiokoulutus

Perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä, jolloin sen tehtävänä on tarjota yksilöille mahdollisuus hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus sekä antaa yhteiskunnalle väline kehittää sivistyksellistä pääomaa ja lisätä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. Perusopetus antaa mahdollisuuden monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja terveen itsetunnon kehittämiseen, jotta oppilas voi hankkia elämässä tarvitsemiaan tietoja ja taitoja, saada valmiudet jatko-opintoihin ja osallistuvana kansalaisena kehittää demokraattista yhteiskuntaa. Perusopetuksen tehtävänä on myös tukea jokaisen oppilaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä ja äidinkielen kehitystä sekä herättää halu elinikäiseen oppimiseen.

Perusopetus muodostaa opetussuunnitelmallisesti yhtenäisen kokonaisuuden.

Hankasalmen perusopetuksen vahvuutena on kattava kouluverkko, joka muodostuu neljästä alakoulusta (Aseman koulu, Kuuhankaveden koulu 0-6 lk, Niemisjärven koulu ja Ristimäen koulu) sekä Kuuhankaveden yläkoulusta (7-9 lk).

Kunnan lukio on painottunut suunnistuslukiotoimintaan sekä yrittäjäyyskasvatukseen. Suunnistusta ja hiihtosuunnistusta varten lukiossa on tasokasta valmennusta.

Erityisopetus

Erityisopetuksen tavoitteena on auttaa ja tukea oppilasta siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuus edellytystensä mukaisesti yhdessä ikätovereidensa kanssa. Erityisopetus on osa kunnan tarjoamaa perusopetusta.

Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opetus voidaan järjestää yksilöllisten tarpeiden mukaisesti osa-aikaisesti erityisopetuksessa tai samanaikaisopetuksena yleisopetuksen opetusryhmässä sekä yksilö- tai pienryhmäopetuksena.

Erityisopetuksen järjestämisen lähtökohtana on lähikoulu-periaate, jonka mukaan oppilas käy ensisijaisesti asuinpaikkaansa lähinnä olevaa koulua. Alakoululaisten alkuopetuksen ja luokkien 3-6 pienryhmäopetus on järjestetty keskitetysti Aseman koululla. Osa-aikainen erityisopetus toteutetaan eri kouluilla kahden kiertävän erityisopettajan toimesta. Yläkouluikäisten erityisopetus järjestetään Kuuhankaveden koululla, jossa toimii kaksi erityisopetuksen pienryhmää.

Opiskelun tuki perusopetuksessa on kolmiportainen: 1) **Yleinen tuki**, jossa painottuvat oppimissuunnitelma, eriyttäminen, oppilaanohjaus, tukiopeus, ohjaus- ja tukipalvelut, 2) **Tehostettu tuki**, jossa korostuvat oppimissuunnitelma pakollisena, oppilashuollon tuki, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut, ohjaus- ja tukipalvelut ja 3) **Erityinen tuki** (erityisen tuen päätös), jossa painottuvat HOJKS pakollisena, oppilashuollon tuki, kokoaikainen erityisopetus, apuvälineet, avustajapalvelut, ohjaus- ja tukipalvelut.

Tuen järjestämiseen kuuluvat mm. joustavat ryhmittelyt, ryhmäkoko ja samanaikaisopetus.

Koulujen iltapäivätoiminta

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä sekä luoda pohja hyvälle kasvulle. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen on kunnille vapaaehtoista, mutta sen järjestämiseen kunta saa valtionosuutta. Toimintaa tarjotaan 1. ja 2. luokan oppilaille sekä kaikkien vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille. Iltapäivätoimintaa tarjotaan koulun työpäivinä klo 12-17 välisenä aikana lukuunottamatta koulujen loma-aikoja sekä lauantaiyöpäiviä. Aamupäivätoimintaa pyritään järjestämään yhteistyössä päivähoiton kanssa. Toimintaa järjestetään kouluilla, mikäli sitovia ilmoittautumisia aamu- ja iltapäivätoimintaan on vähintään viisi oppilasta/koulu. Ohjaajina toimivat pääsääntöisesti koulutetut kouluavustajat. Aamu- ja iltapäivätoimintaan on laadittu valtakunnallisiin perusteisiin pohjautuva toimintasuunnitelma. Iltapäivätoiminnan toiminta-ajatuksena Hankasalmella on tarjota laadukasta, turvallista ja kiireetöntä aamu- ja iltapäivätoimintaa.

Vuosittain iltapäivätoimintaa on toteutettu 2 - 5 ryhmässä, joiden toimintaan on osallistunut 21 – 42 lasta.

Opinto-ohjaus

Oppilaanohjauksen päämääränä on auttaa oppilasta suoriutumaan mahdollisimman hyvin opiskelusta peruskoulussa ja lukiossa sekä edellytysten luominen koulutusta ja uranvalintaa koskeviin ratkaisuihin. Sen lisäksi ohjauksen tavoitteena on saada oppilaassa viriämään myönteinen asennoituminen jatko-opiskeluun ja vastuullinen suhtautuminen työelämään.

Opinto-ohjauksen muotoja ovat ohjaustunnit, henkilökohtainen ja pienryhmäohjaus, tiedotus, organisointi ja yhteydenpito yhteistyötahoihin sekä työelämään tutustuttaminen. Yhteistyöhön sisältyy myös oppilashuoltotyö.

Opinto-ohjausta Hankasalmella toteuttaa yksi yläkoulun oppilaanohjaaja, joka toimii myös lukiossa. Lisäksi lukion rehtori hoitaa osan lukion opinto-ohjauksesta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja koululääkärin toiminta

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on tukea ja edistää oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä. Peruskoululaiset ja lukiolaiset saavat terveydenhoitajan, lääkärin ja psykologin palvelut koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kautta.

Terveydenhoitaja osallistuu oppilaskohtaisten tapaamisten lisäksi koko kouluyhteisön hyvinvoinnin seurantaan ja edistämiseen sekä koulujen oppilashuoltoryhmän toimintaan. Terveydenhoitaja toimii yhteistyössä kodin, koulun henkilökunnan sekä koulun sosiaalityöntekijän ja psykologin kanssa. Koululääkärin vastaanottoaikoja on viikoittain. Uuden asetuksen mukaisesti koululääkäri tapaa jatkossa 1.-, 5.- ja 8.-luokkalaiset peruskoululaiset sekä lukion 2.-luokkalaiset. Koululääkärille voi tarvittaessa muulloinkin varata ajan terveydenhoitajan kautta.

Kouluterveydenhoitaja ja –lääkäri valvovat ja edistävät kouluuyhteisön terveellisyttä ja turvallisuutta yhteistyössä koulun henkilökunnan, terveystarkastajan, työterveyshuollon työntekijöiden ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa.

Nuorisotyö

Hankasalmen kunnan nuorisotoimen tehtävänä on valtuuston hyväksymän toimintasuunnitelman ja talousarvion mukaan ennaltaehkäisevä nuorisotyö ja toimiminen nuorten kokonaisvaltaisen elämäntilanteen hallitsemiseksi. Nuorisotyön tehtäviä ovat ennaltaehkäisevä päihdetyö, nuorten elinolojen parantaminen, nuorten syrjäytymisen ehkäisy sekä nuorten motivoiminen ottamaan vastuuta omasta elämästään. Edellä mainittuja tehtäviä toteutetaan tukemalla nuorisotyötä tekeviä järjestöjä ja yhteisöjä, tarjoamalla tiloja järjestöjen ja nuorten käyttöön sekä järjestämällä lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa.

Vuonna 2008 nuorisotoimi jakoi avustuksia viidelle järjestölle yhteensä 3.400 euroa. Nuorten käytössä on kolme kunnan omistamaa nuorisotilaa, kirkolla, asemalla ja Niemisjärvellä. Bänditilat ovat kirkolla ja asemalla.

Nuorisotoimintaa järjestetään runsaasti myös kunnan omistamissa muissa tiloissa monitoimitalolla ja kouluilla. Tilat ovat toimijoiden käytettävissä korvauksetta. Nuorisotoimi järjestää toimintaansa pääasiassa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, mm. bändi-illat, discot, retket, koulutukset yms.

Nuorten työllistäminen ja tukipalvelut

Hankasalmen 4H-yhdistys järjestää ja koordinoi nuorten **kesätyöllistämistä** kunnassa. Peruskoulun päättävälle järjestetään kesätöitä ”Tutustu työelämään ja tienaa” –mallin mukaisesti. Minimissään kahden viikon työsuhteisiin työllistyy vuosittain noin 60 nuorta.

Hankasalmen kunta on ostopalveluna ostanut 4H-yhdistykseltä nuorten kesätyöllistämisen opiskeleville nuorille. Vuosittain tätä kautta työllistyy noin 25-30 ammattikouluissa, lukiossa ja yliopistossa opiskelevaa nuorta.

4H-yhdistyksen kautta työllistyvät koulutetaan Työelämään perehdytys –kurssilla ennen työsuhteiden alkamista.

Hankasalmen 4H-yhdistys toteuttaa ja hallinnoi Keski-Suomen Yhteisöjen tuki ry:n Välittäjä-hanketta Hankasalmella **Välitän-hankkeena**. 17-25 –vuotiaille hankasalmelaisille työttömille, koulunsa keskeyttäneille tai vailla opiskelupaikkaa oleville nuorille suunnatun hankkeen tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin tukeminen työhaussa ja työllistymisen tiellä. lähtökohtana ovat nuoren omat tarpeet ja toimintoina yksilö- ja ryhmäprosessit.

Taitotupa on Hankasalmen kunnan nuorisotoimen alaisuudessa toimiva nuorten työpaja. Työpaja on tarkoitettu vaihtoehdoksi työttömille 17-24 –vuotiaille silloin, kun varsinaista työ- tai opiskelupaikkaa ei ole näköpiirissä. Työpajalla on mahdollisuus työharjoitteluun, työelämävalmennukseen, työkokeiluun sekä työllistymiseen. 1-6 kuukautta kestävä työpajajakson aikana järjestetään koulutusta ja teemapäiviä työnhaun/koulutuksen sekä oman uran suunnittelemisen hyväksi. Työpajalle hakeudutaan työvoimatoimiston tai sosiaalitoimen kautta.

Liikuntatoimen palvelut

Hankasalmen kunnan liikuntatoimen tehtävänä on valtuuston hyväksymän toimintasuunnitelman ja talousarvion mukaan liikuntapalvelujen tuottaminen. Tavoitteena on tarjota kuntalaisille mahdollisuus liikunnan harrastamiseen ylläpitämällä liikuntapaikkoja, tukemalla liikuntajärjestöjä sekä järjestämällä liikuntatoimintaa.

Liikuntatoimi jakoi vuonna 2008 avustuksia kuudelle urheiluseuralle yhteensä 7 000 euroa. Lisäksi seurojen toimintaa kunta tukee sillä, että liikuntatiloista ei seuroilta peritä käyttömaksuja. Yksityisiltä käyttäjiltä peritään käyttömaksua vain kuntosalin käytöstä. Kansalaisopisto perii oman kurssimaksunsa liikuntapiireihin osallistuvilta. Seuratukea on myös mm. liikuntasihteerin toimiminen useissa liikuntatapahtumissa kuuluttajana yms. tehtävissä.

Kunnallinen liikuntatoiminta järjestetään pääasiassa yhdessä urheiluseurojen tai muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Urheilukilpailujen osanottajat ovat pääasiassa lapsia ja nuoria. Kunnallisia liikuntapaikkoja ovat mm. liikuntasalit monitoimitalolla, aseman koululla ja Niemisjärven koululla, kuntosali monitoimitalolla, urheilukentät kirkonkylällä, asemalla ja Niemisjärvellä, jääkiekkokaukalot kirkonkylällä, asemalla, Niemisjärvellä, Ristimäessä, Kankaisilla ja Venekoskella (minikaukalo), tenniskentät kirkonkylällä ja asemalla, rantalentopallokentät kirkonkylällä ja asemalla, uimarannat kirkonkylällä, asemalla, Niemisjärvellä ja Säkinmäellä, kuntoradat/ladut kirkonkylällä, asemalla, Niemisjärvellä, Säkinmäellä ja Kärkkäälässä. Nämä liikuntapaikat pidetään kunnossa kunnan toimesta. Kunnostustyön tekee pääasiassa ympäristötoimen henkilökunta, maksajana liikuntatoimi ja koulut.

Lapset, nuoret ja perheet kansalaisopistossa

Hankasalmen kansalaisopisto on Hankasalmen ja Konneveden kunnan asukkaille **avoin oppimisympäristö kaikenikäisille**, joka tarjoaa laadukasta ja korkeatasoista yleissivistävää ja ammatillisia taitoja kehittävää koulutusta. Lisäksi opisto tarjoaa erilaisia harrastusmahdollisuuksia ja kulttuuritoimintaa kuntalaisille. Tavoitteena on tuottaa mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja kannustaa kuntalaisia aktiiviseen itsensä kehittämiseen ja osallistumiseen kansainvälistyvässä maailmassa.

Kansalaisopiston opetustuntimäärä on vuosittain noin 7500 tuntia, josta Hankasalmella annetaan opetusta noin 5500 tuntia. Kursseina se tarkoittaa noin 350 erilaista koko lukuvuoden kestäviä sekä lyhytkursseja. Eniten kursseja järjestetään taito- ja taideaineissa, musiikissa, terveysliikunnassa ja tietotekniikassa. Kurssilaisia opistossa on vuosittain reilut 4000. Toimintaa järjestetään Hankasalmella kymmenellä kylällä.

Vuosittain yksinomaan lapsille ja nuorille (alle 16 vuotiaille) järjestetyissä koulutuksissa osallistujia on noin 700. Lapsille ja nuorille on järjestetty mm. musiikkileikkikouluja, soitonopetusta (piano, kitara, sähkökitara, klarinetti), bändisoittoa, pajatoimintaa (luova paja, kuvataide, kädentaidot, korupaja), posliininmaalausta, tanssia (nyky-, luova- ja street/show-tanssi), lasten ja nuorten tanssileiri, sirkustaitoa, sarjakuvakerho, liikuntaleikkikoulu, temppuja telineillä, uimakoulu, kokkailukurssi, kierrätyspaja päiväkodissa sekä kierrätyksen teemapäivä kouluissa.

Kulttuuripalvelut

Lapsille ja nuorille järjestetään ja toteutetaan kulttuuripalveluja olemalla mukana monitaitoisen kasvatuksen ja opetuksen edistämiseksi Kulttuuriantoin toiminnassa, kehittämällä elokuva- ja mediakasvatusta (elokuvailta, koulukino, ilmaisutaidon kehittäminen), järjestämällä

lastenkulttuuritapahtumia seudullisena ja paikallisena yhteistyönä (Lasten loiskis-kulttuuriviikot, lastenkulttuuritapahtumia, näyttelytoimintaa), järjestämällä vuosittain kouluikäisille taideleirejä yhteistyössä museoiden ja yhdistysten kanssa sekä olemalla mukana taiteen keskustoimikunnan sekä rahastojen ja apurahojen turvin lasten kulttuuriprojekteissa ja hankkeissa (mm. Mennyttä etsimässä –hanke). Lapsille ja nuorille suunnattujen kulttuuripalvelujen toteuttamiseksi tärkeää on laaditun ja valmistuneen Kulttuurin opetussuunnitelman toimeenpanon varmistaminen.

Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden kotiavun tarjoaminen sekä ehkäisevä lastensuojelutyö ovat sosiaalihuoltolain 17 §:n ja lastensuojelulain 2 ja 36 §:n mukaan kunnan tehtäviä. Lapsiperheiden elämässä on monia tilanteita, joista selviämiseksi tarvitaan ulkopuolista kodinhoitoapua. Arjen vaikeuksia voivat olla esimerkiksi vanhemman sairastuminen, monilapsisuus, lapsen vaikeahoitoisuus, vanhemman uupumus tai jaksamattomuus sekä vaikea erotilanne. Kotiavulla tarkoitetaan hyvin käytännöllistä tukea ja ohjausta siivoukseen, pyykkiin, ruokahuoltoon sekä lastenhoitoon siinä vaiheessa, kun perhe ei ole vielä lastensuojelun asiakas. Arkinen, käytännöllistä tukea antava kotiapu ehkäisee tehokkaasti lastensuojelutoimien tarvetta. Kotipalvelua tarvitsevalle perheelle ei ole heidän kannaltaan mielekästä eikä myöskään kunnan kannalta taloudellista tarjota lastensuojelun perhetyötä.

Hankasalmella lapsiperheet ovat viime vuosina saaneet minimaalisesti kunnallista kotipalvelua sen vuoksi, että kotihoidon niukat resurssit on täytynyt kohdentaa lähinnä vanhusten kotihoitoon. Joillekin perheille on lastensuojelullisena tukitoimena ostettu kotiapua yksityisiltä palvelujentuottajilta.

Sosiaalityö ja lastensuojelu

Sosiaalityön sekä laajemmin sosiaalialan työn tavoitteena on vähentää yhteiskunnassa ilmeneviä esteitä, eriarvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta ja edistää ja ylläpitää kansalaisten ja yhteisöjen hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Asiakastasolla sosiaalityö on ammatillinen, vuorovaikutuksellinen ja muutokseen tähtäävä ongelmanratkaisuprosessi, joka lähtee liikkeelle yksilöiden, perheiden ja ryhmien ongelmallisten elämäntilanteiden määrittelystä ja arvioinnista. Sosiaalityön avulla pyritään tukemaan ja vahvistamaan asiakkaan omaa ongelmanratkaisukykyä sekä aktivoimaan asiakkaan luonnollisia tukijärjestelmiä hänen oman elämänhallintansa lisäämiseksi.

Lapsiperheiden sosiaalityöhön ja lastensuojelutyöhön kuuluu lapsiperheiden auttaminen ja neuvonta erityisesti kriisitilanteissa ja lasten kasvuun, kehitykseen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sisältää lapsen lastensuojelutarpeen arvioinnin lain edellyttämässä määräajassa, avohuollon tukitoimet lapselle ja perheelle, lapsen kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton sekä niihin liittyvän sijaishuollon ja jälkihuollon. Pääosa lastensuojelun asiakkaista on avohuollon tukitoimien ja palvelujen tarpeessa – mitä tehokkaammin ja tuloksellisemmin tämä työ tehdään, sitä harvemmin lapsen huostaanottaminen on tarpeen.

Perhetyö

Perhetyö on perheen kotona tehtävää työtä, joka voi olla perhetyöntekijän antamaa keskusteluapua tai tukea erilaisissa arjen toiminnoissa. Perhetyöllä voidaan mm. tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, tehdä vanhemmuuden arviointia ja järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Perhetyö on usein käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä.

Perhetyötä tehdään yhteistyössä perheen ja perheenjäsenten kanssa, mutta keskeistä on aina lapsen edun turvaaminen. Perhetyön tarve ja tavoitteet kartoitetaan heti työskentelyprosessin alkaessa, jotta työ olisi mahdollisimman tavoitteellista ja suunnitelmallista. Yhdessä perheen kanssa laaditulla suunnitelmalla myös motivoidaan ja sitoutetaan perhettä työskentelyyn.

Hankasalmella lastensuojelun perhetyötä on tehnyt avopalvelun ohjaaja muiden tehtäviensä ohella. Lisäksi perhetyötä on ostettu paikallisilta ja seudullisilta, yksityisiltä palveluntuottajilta.

Kasvatus- ja perheneuvontapalvelut

Kasvatus- ja perheneuvonta on sosiaalihuoltolain mukaista asiantuntija-avun antamista kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa.

Hankasalmelaiset lapset, nuoret ja lapsiperheet käyttävät Jyväskylän perheneuvolan palveluja kunnan ja perheneuvolan välisen sopimuksen perusteella. Perheneuvolan tehtävänä on tutkia ja hoitaa moniammatillisesti niitä ongelmia ja häiriöitä, jotka haittaavat lapsen kehitystä ja perheenjäsenten vuorovaikutusta sekä antaa asiantuntija-apua lasten kasvatukseen ja perheen ihmissuhteisiin liittyvissä kysymyksissä. Perheneuvolan työmuotoja ovat tutkimukset, ohjaus ja neuvonta, terapiat, kuntoutus sekä ryhmien toiminta.

Vuonna 2008 Jyväskylän perheneuvolan palveluita käytti yhteensä 146 asiakasta. Valtaosa asiakkaista tulee koulussa ilmenneiden pulmien, erityisesti oppimisvaikeuksien vuoksi.

Lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden mielenterveyspalvelut

Hankasalmella toimii paikallisesti terveystoimen psykologi sekä mielenterveystoimisto.

Mielenterveystoimiston palvelut kohdistuvat aikuisiin, kuten perheen vanhempiin.

Psykologi tapaa lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan tarvittaessa, myös koululla. Aloitteentekijä on usein ammattihenkilö, joka on havainnut pulmaa lapsen/nuoren psyykkisessä voinnissa tai kehityksessä. Yhteydenottajana voi olla myös perhe itse. Psykologi täydentää lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon palveluja lasten ja nuorten psyykkisten valmiuksien parantamiseksi.

Lasten ja nuorten psykiatrian yksikkö tutkii ja hoitaa alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria poliklinikalla sekä osastolla Haukkalan sairaalassa Jyväskylässä. Lastenpsykiatrian yksikkö antaa palveluita lähinnä alle 12-vuotiaille. Nuorisopsykiatrian yksikkö vastaa 13-17 –vuotiaista ja hoito voi kestää aina 20-vuotiaaksi saakka.

Erikoissairaanhoidon psykiatriisiin palveluihin tarvitaan lähete, jonka voi saada terveystoimistosta. Nuorisopsykiatrian poliklinikalle lähetteen voi tehdä myös muut ammattihenkilöt kuin lääkärit, kuten psykologi, terveydenhoitaja tai opettaja. Poliklinikkakäynnit ovat asiakkaalle maksuttomia. Osastohoidosta asiakas maksaa 12 €/pv seitsemältä päivältä kalenterivuodessa.

5.2 Kolmannen sektorin palvelujen ja toimintojen kuvaus

Hankasalmen seurakunta

Lapsityö

Päiväkerho- ja perhetyön toiminta-ajatuksena on toimia kristillisten elämänarvojen ja tasapainoisen perhe-elämän vahvistamiseksi hankasalmelaisissa kodeissa. Erityisesti tuetaan kotien kristillistä kasvatusta. Lapsiperhetyön tavoitteita ja niiden toteuttamistapoja on tukea perhekeskeistä elämän mallia, vastuunkantamista ja vanhemmuutta, edesauttaa seurakunnan ja perheiden kohtaamista, toimia yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa ja tiedottaa lapsityöstä kohderyhmälle, ylläpitää ja parantaa lapsityötä tekevien valmiuksia koulutuksella sekä liittyy kristilliseen kasvatukseen kansainvälisyyskasvatusta.

Lapsityön toimintamuotoja ovat päiväkerhotoiminta sekä perhekahvilatoiminta (kirkonkylä, asema, Niemisjärvi, kylillä tarpeen mukaan).

Varhaisnuorisotyö

Varhaisnuorisotyö on poikien ja tyttöjen sekä heidän perheidensä parissa tapahtuvaa kristillistä toimintaa, mikä antaa heille myönteisiä kokemuksia ja auttaa niiden kautta sekä pohtimaan elämän- ja uskonkysymyksiä että kehittymään monipuolisesti ja kasvamaan kohti vastuullista aikuisuutta. Varhaisnuorisotyön tarkoituksena on tarjota varhaisnuorille vaihtoehtoja, turvallista ja mielekästä toimintaa jo heti koulutien alkaessa ja kannattaa varhaisnuorta hänen henkilökohtaisessa elämässään, kasvussaan ja kriiseissään sekä olla oman arvopohjan rakentamisen tukena. Kerho- ja leiritoiminnassa varhaisnuorelle tarjotaan mahdollisuutta kohdata turvallinen nuori tai aikuinen, joina toimivat koulutetut kerhonohjaajat ja isokset.

Varhaisnuorisotyön toimintamuotoja ovat kerhot, kymppi-synttärät, lastenleirit sekä retket.

Nuorisotyö ja rippikoulu

Seurakunnan nuorisotyö on nuorten elämää ja toimintaa. Siinä kohdataan elämä ja maailma nuoren näkökulmasta ja työn punaisena lankana on mahdollistaa nuoren ja Kristuksen kohtaaminen. Nuorisotyön tarkoituksena on tukea nuorten ja heidän perheidensä parissa tapahtuvaa kristillistä kasvatusta. Nuorisotyön visiona on saada aikaan aktiivinen nuorten ryhmä, joka olisi valmis palvelemaan seurakuntaa eri tavoin ja etsimään oman paikkansa ja tehtävänsä seurakunnassa sekä joille yhteys seurakuntaan olisi luonnollinen asia myös myöhemminkin elämässään.

Nuorisotyön toimintamuotoja ovat leirit, retket sekä nuorten illat. Seurakunta järjestää myös rippikouluja.

Hankasalmen helluntaiseurakunta

Helluntaiseurakunnan lapsityön tärkein tehtävä on opettaa Raamatun totuuksia lapsille jo pienenä ja johdattaa lapsi läheiseen suhteeseen Luojansa kanssa. Lapsi oppii Raamatun ja kristillisen kasvatuksen kautta hyvän moraalien, käsityksen oikeasta ja väärästä ja siitä, miten toista ihmistä tulee kohdella. Seurakunta haluaa olla tukemassa vanhempia heidän lastensa kasvatuksessa sekä tarjoamassa vaihtoehtoja harrastuksiin.

Seurakunnan lapsityö toimii täysin vapaaehtoisin voimin; mukana työssä on toista kymmentä vapaaehtoista.

Lapsiin ja nuoriin kohdentuvia toimintamuotoja ovat kerhot, pyhäkoulu sekä kouluikäisten leirit.

Hankasalmen 4H-yhdistys

4H-yhdistys pyrkii tukemaan lasten ja nuorten tasapainoista kehitystä ja elämänhallintaa. Järjestön tunnus tulee neljän sanan alkukirjaimista, jotka ovat **Harkinta, Harjaannus, Hyvyys ja Hyvinvointi**. Näihin sanoihin sisältyy koko 4H-työn perusajatus: pään harkinnalla, käsien harjaannuttamisella ja sydämen hyvyydellä arkipäivän hyvinvointia niin itselle kuin muillekin.

4H:n toimintamuotoja ovat kerho- ja muu ryhmätoiminta, kurssit, kilpailut, leirit, vaihto-ohjelmat, yrittäjyys, kouluysteistyö sekä työllistämistoiminta. 4H-kerhoja pyörii jokaisella kylällä. Toimintaan kuuluu mukanaolo Mennyttä etsimässä –hankkeessa, jossa Hankasalmen historiaa tehdään eläväksi lapsille ja nuorille sekä Välitän –hanke, joka kohdistuu 17-25 –vuotiaisiin työttömiin, koulunsa keskeyttäneisiin tai vailla koulutuspaikkaa oleviin nuoriin.

Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja onnelliseen lapsuuteen. MLL ylläpitää valtakunnallista Lasten ja nuorten puhelin ja netti-toimintaa, jonka toimintaan Hankasalmi on myöntänyt vuosittain avustusta 250 euroa. MLL:n Keski-Suomen piiri järjestää Aikuisystävätoimintaa, jossa vapaaehtoiset aikuiset toimivat lasten ja nuorten harrastuskavereina, ystävinä ja ohjaajina. Toiminta voi olla joko pienryhmätoimintaa tai paritoimintaa. Aikuisystävätoimintaa on myös Hankasalmella.

MLL:n Hankasalmen yhdistys järjestää toimintaa hankasalmelaisille lapsille ja lapsiperheille. Toimintamuotoja ovat perhekahvilatoiminta yhdessä seurakunnan kanssa vuoroviikoin kirkonkylällä, asemalla ja Niemisjärvellä, lastenhoitajatoiminta, vertaistukeen perustuva tukioppilastoiminta Kuuhankaveden koululla sekä aikuisystävä-toiminta. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää toverisuhteita, yhteisvastuuta, kouluviihtyvyyttä ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa.

Partiolippukunta Kuuhankaset

Partio on maailmanlaajuista vapaaehtoistoimintaa. Partio toiminta antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä aktiivisiksi ja vastuullisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Partiossa toimitaan ryhmissä, koetaan seikkailua ja elämyksiä, opitaan käden ja mielen taitoja, saadaan kansainvälisiä kokemuksia ja eletään luonnonläheistä elämää.

Hankasalmella partiotoimintaan voi osallistua Kuuhankasissa toimimalla – ”Solmuun menee lankaset, tässä Kuuhankaset!” Toimintamuotoja ovat koulutukset, leirit, talkoot, kisat ja kilpailut, retket, toimintapäivät ja juhlat.

Palonuoret

Palonuoret -toiminta kohdistuu 7-16 –vuotiaisiin poikiin ja tyttöihin, jotka saavat palokunnan vakinaiselta henkilökunnalta koulutusta turvallisuusasioista erityisesti pelastustoimen näkökulmasta. Toiminnan tarkoituksena on kasvattaa turvallisuustaitoisia, valistuneita kansalaisia, jotka hallitsevat ensiapu- ja alkusammutustaitojen lisäksi erityisesti onnettomuuksien ehkäisyn teemalla ’taito auttaa’.

Palonuorten toiminnassa on Hankasalmella tällä hetkellä yli neljäkymmentä nuorta. Heitä koulutetaan kerran kahdessa viikossa viiteen koulutusryhmään jaettuna.

6. Johtopäätökset

Johtopäätökset muodostavat pohjan asetettaville tavoitteille ja toimenpide-ehdotuksille, joilla lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointi Hankasalmella pyritään mahdollistamaan ja varmistamaan. Hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia voidaan kuvata hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä, hyvinvoinnin ilmenemismuotoina sekä hyvinvointitekijöitä kuvaamalla.

- ➔ Lasten ja nuorten **hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä** ovat kunnan väestörakenne ja kuntalaisten elinolot, elinympäristö ja yhdyskuntarakenne sekä erityisesti vanhemmuus sekä sen vaikuttavuus ja mahdollisuudet
- ➔ **Hyvinvointi ilmenee** terveytenä, elämänhallintana ja elämäntapoina
- ➔ **Hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä voidaan kuvata** mm. elin- ja toimintaympäristön turvallisuudella, palvelujärjestelmän toimivuutena, vapaa-ajan vietto- ja harrastusmahdollisuuksina, yhteiskunnallisena osallisuudella ja vaikuttamismahdollisuuksilla sekä vanhemmuuden vastuullisuudella

Lastensuojelulain tavoitteet ja lasten ja perheiden tarpeet ohjaavat Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisältöä. Lastensuojelulaki koskee laajasti kuntaa ja kunnan eri toimialoja. Vastuu lasten hyvinvoinnista on vanhempien, eri viranomaisten sekä lasten kanssa toimivien yhteinen.

Kunnan keskeiset tehtävät voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- kunnassa asuvien lasten kasvuolojen kehittäminen ja ongelmien vähentäminen ja ehkäiseminen
- lasten vanhempien ja lasten kasvatuksesta huolehtivien muiden kasvattajien tukeminen sekä ehkäisevä lastensuojelu
- lapsi- ja perhekohtaisen varsinaisen lastensuojelun järjestäminen

Hyvinvointisuunnitelmassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi ja varmistamiseksi tarvittavat toimenpiteet tulee olla koko lapsia ja nuoria ympäröivän yhteiskunnan ja sen rakenteiden huomioon ottamista, toimintaedellytysten mahdollistamista sekä palvelujärjestelmän kehittämistä. Asetettavien linjausten, tavoitteiden ja toimenpide-ehdotusten tulee kohdentua kaikille niille kolmelle toiminnan ”tasolle”, joilla lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia toteutetaan. Nämä tärkeät tasot ovat:

- 1. Lapsi- ja perhepolitiikan taso:** Kunta määrittää linjaukset ja tavoitteet sekä taloudelliset edellytykset
 - pitkäjänteinen, tavoitteellinen ja ohjattu lapsi- ja perhepolitiikka ja lastensuojelupolitiikka
 - erityinen fokus riskioloissa kasvavien lasten hyvinvointi
 - lasten tasavertaisuus palvelujen ja tuen saamisessa
 - kunnan päätöksentekijöiden vastuulla

2. Palvelujärjestelmän taso: Lasten ja perheiden tarpeiden mukainen palveluvalikko ja voimavarat

- suunnitelmallinen ja johdettu lasten, nuorten ja lastensuojelun palvelujärjestelmä: kunnan ja kuntien yhteistyöhön ja kumppanuuksiin perustuva, toimiva ja kustannusvaikuttava palvelutuotanto (oma tuotanto ja hankinta)
- lasten, nuorten ja perheiden palveluista sekä lastensuojelusta vastaavien johtajien vastuulla

3. Asiakastyön taso: Johdettu asiakasprosessi

- suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja johdettu asiakaslähtöinen palveluprosessi: jokaisen lapsen turvallinen kasvu ja kehitys
- lapsi ja perhe hyötyvät: myönteiset vaikutukset näkyvät lapsen ja perheen elämänlaadun kohenemisena ja voimavaraistumisena
- asiakastyöntekijöiden ja yhteistyötoimijoiden vastuulla & asiakas

HYVINVOINTISUUNNITELMA

Suuri Seikkailija

Suuret sudet ulvovat
 karhut kaataa puita.
 On metsä täynnä vaaroja
 ja nälkäisiä suita.
 Vaan minä poika vaellan
 enkä pelkää mitään.
 Kuljen leuka pystyssä
 niin etelään kuin itään.

Tulloon vastahani vaikka
 dinosaurus jätti.
 Minä sanon sille että
 ompas hymys nätti.
 Enkä juokse karkuhun
 enkä ala parkuun.
 Ei täällä olla heikkoja
 en pelkää edes peikkoja.

Ou ou ou ouuuu
 Ou ou ou ooouuuu!
 Seikkailijat suuret näin
 Ne ulvoo kuuta päin!

- Sari Kanala -

7. Lapsi- ja perhepalvelujen ja –toimintojen arvot, visio ja toiminta-ajatus Hankasalmella

Arvot

ilmaisevat, mihin uskotaan, mitä asioita pidetään tärkeänä. Arvot ovat taustalla silloinkin, kun luodaan toimintaa ohjaavia periaatteita.

Hankasalmelaisille lapsille, nuorille ja lapsiperheille kohdennettujen palvelujen ja toimintojen toteuttamisessa noudatetaan seuraavia, yhteisesti sovittuja arvoja:

Oikeudenmukaisuus

Ihmisarvon kunnioittaminen

Turvallisuus

Yksilöllisyys

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Visio

osoittaa, missä näemme olevamme pitkällä aikavälillä. Visio kuvaa tulevaisuuden tahtotilan ”tänne haluamme päästä, tällaisia olla” sekä hahmottelee tulevaa toimintaympäristöä. Visio on yhteinen realistinen unelma, joka innostaa ponnistelemaan tavoitetta kohti. Visiossa näkyy ihmiskäsitys ja arvot, joihin toiminta perustuu.

***”Hyvinvoinnin juuret ja hyvän elämän siivet
luodaan Hankasalmella”***

Toiminta-ajatus

ilmaisee perustehtävän tai toiminnan perustan. Siinä vastataan kysymykseen, mihin meitä tarvitaan, mitä tehtävää varten olemme olemassa? Millaisin palveluin ja toiminnoin vastataan parhaiten lasten, nuorten ja lapsiperheiden tarpeisiin sekä millaisella osaamisella ne toteutetaan? Toiminta-ajatus on tarkoitettu ”uskottavaksi lupaukseksi”

***Toiminta-ajatuksenamme on turvata lasten, nuorten ja
lapsiperheiden arjen sujuvuus ja hyvinvointi
hankasalmelaisessa elin- ja toimintaympäristössä***

- *luomalla edellytyksiä turvalliselle lapsuudelle, nuoruudelle ja vanhemmuudelle*
- *tukemalla lasten ja nuorten yksilöllistä tasapainoista kehitystä perheiden omat voimavarat huomioiden sekä*
- *edistämällä lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä*

8. Strategiset tavoitteet toimenpide-ehdotuksineen

Strategia

on toiminnan tietoista suuntaamista valitun tavoitetilan saavuttamiseksi. Se on keinovalikoima, joka kuvastaa aikeita, suuntautumista ja lähestymistapaa. Strategia on konkreettinen tie etenemiseksi kohti visiota.

Linjaus

vastaa siihen, mitä haluamme saavuttaa.

Tavoite

on saavutettavaksi tarkoitettu tila, joka ohjaa toimintaa. Tavoitteen on oltava hyväksyttävä, ristiriidaton, toiminnan kannalta keskeinen ja sen on oltava realistinen suhteessa voimavaroihin.

Toimenpide/keino

kertoo, millä toimenpiteillä saavutamme tulokset.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointilinjaukset ovat

- Edistetään lasten ja nuorten kansalaistaitoja, kuulemista, harrastustoimintaa ja osallistumista
- Parannetaan lasten ja nuorten elinoloja sekä ylläpidetään turvallisuutta ja lisätään viihtyvyyttä
- Tuetaan vanhemmuutta sekä mahdollistetaan ja vahvistetaan elämänhallintaa sekä yhteisöllisyyttä
- Turvataan lapsiperheiden hyvinvointi, taloudellinen asema sekä palvelut
- Tunnistetaan lasten ja nuorten syrjäytymisuhkia ja pahoinvointia mahdollisimman varhain sekä järjestetään tukea
- Pyritään vähentämään lasten ja nuorten huostaanottojen tarvetta
- Varmistetaan kaikkien nuorten saaminen koulutukseen ja työelämään
- Kavennetaan lasten ja nuorten terveyseroja sekä edistetään terveitä elintapoja ja mielenterveyttä
- Kehitetään päätösten lapsivaikutusten arviointia sekä edistetään lapsen oikeuksista tiedottamista

Strategiset tavoitteet toimenpide-ehdotuksineen

”Suppilomalli”

Strategiset tavoitteet alatavoitteineen sekä toimenpide-ehdotuksineen asettuvat ”suppilomalliksi”, jossa suppilon yläosan asiat koskevat kaikkia hankasalmelaisia lapsia ja nuoria, keskiosan toimintamuodot niitä lapsia ja nuoria, joilla on joitakin pulmia ja alaosan toimenpiteet niitä lapsia ja nuoria, joiden pulmat ja ongelmat ovat jo sitä luokkaa, että heitä tukeakseen tarvotaan kohdennettuja erityispalveluja ja –toimenpiteitä.

Yhteisen toiminnan tavoitteena on, että suppilon pohjalle joutuisi yhä vähemmän hankasalmelaisia lapsia ja nuoria. Ja jos heitä sinne joutuu, heidät voitaisiin kuitenkin nostaa takaisin suppilon yläosaan tai keskivaiheille pois erityispalvelujen piiristä. Mitä vähemmän lapsia ja nuoria suppilon pohjalla on, sitä enemmän kunnan resursseja ja rahaa säästyy ja palveluja ja toimenpiteitä voidaan kohdistaa ennaltaehkäisevään toimintaan sekä varhaisen vaiheen tukemiseen

Osallisuus

Lapsi- ja perhemyönteisyys

Arjen sujuvuuden turvaaminen

Elinympäristö ja peruspalvelut

Varhainen tunnistaminen ja tuki

Lasten ja perheiden erityispalvelut

Lastensuojelu

Strateginen tavoite 1:***Lasten ja nuorten kansalaistaitojen, kuulemisen, harrastustoiminnan ja osallistumisen edistäminen***

Tavoite	Keinot/toimenpiteet
<p>Tukea ja kannustaa lapsia ja nuoria omien vahvuuksiensa ja lahjojensa löytämiseen ja luovuuteen</p> <p>Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus päästä osalliseksi yhteisestä kulttuuriperinnöstä, tutustua taiteeseen ja kokeilla taiteen ilmaisumuotoja voidakseen niiden avulla kehittää itseään sekä yhteisöä ja sen kulttuuria</p>	<p>Jokaiselle lapselle ja nuorelle on alueelliset ja paikalliset mahdollisuudet huomioiva tarjolla oleva innostava ja kehittävä harrastus, joka vastaa kunkin kykyjä ja taipumuksia</p> <p>Liikunta- ja nuorisojärjestöjen toimintaa tuetaan antamalla avustuksia monipuolisen toiminnan järjestämiseen lapsille ja nuorille</p> <p>Lasten ja nuorten kirjastopalvelujen (kirjastot, kirjastoauto) saatavuus varmistetaan</p> <p>Kansalaisopiston kurssitarjonnassa huomioidaan jatkossakin myös lapset ja nuoret</p> <p>Lapsille ja nuorille kulttuuritoimintaa ja taidekasvatusta järjestäviä järjestöjä ja yhdistyksiä tuetaan ja niiden toiminnan jatkuvuus turvataan</p> <p>Taiteen perusopetus (lakisääteinen oikeus) järjestetään musiikin osalta Alakeiteleen musiikkiopistossa, muiden taiteen lajien osalta seudullisissa oppilaitoksissa; sisältöjä monipuolistetaan sekä uusia yhteistyökumppaneita etsitään</p> <p>Suunnataan toimenpiteitä kasvatus- ja oppimisympäristöjen ja opetusmenetelmien monipuolistamiseen sisällyttämällä jatkossakin kulttuuri Varhaiskasvatussuunnitelmaan ja Opetussuunnitelmaan</p> <p>Kohdennetaan toimenpiteitä päiväkotien ja koulujen piha-alueiden hyödyntämiseksi pedagogisesti toimivina oppimisympäristöinä lapsia ja nuoria kuullen; piha-alueiden suunnittelussa huomioidaan pihan esteettisyys ja toimivuus monipuoliseen toimintaan</p> <p>Sukupolvien välinen työ huomioidaan ja sitä edistetään kasvatuksessa ja toiminnassa yhteistyön keinoin sekä olemalla mukana hankkeissa ja projekteissa</p>

<p>Jokainen lapsi kasvaa vastuulliseksi, kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi, jolla on tietoisuus omien valintojen merkityksestä omalle ja muiden hyvinvoinnille</p>	<p>Ympäristökasvatusta toteuttamalla kasvatetaan kestäväan elämäntapaan sitoutuneita ihmisiä, joilla on valmiuksia ja motivaatiota toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta ja jotka voivat toteuttaa ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestäväa kehitystä omassa elin- ja toimintaympäristössään:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kestäväan kehityksen edistäminen varhaiskasvatus- sekä opetussuunnitelmassa - Vihreä lippu-toiminta - Yhteistyössä kunnan ympäristötoimen ja järjestöjen kanssa <p>Lisätään toimintamalleja kehittämällä lasten ja nuorten parissa toimivien tahojen tietoisuutta elintapojen ympäristövaikutuksista ja kestävämmistä toimintatavoista</p> <p>Kodit ja muut toimijat lasten ja nuorten elin- ja toimintaympäristössä vaikuttavat myönteisellä esimerkillään lasten ja nuorten tietoisuuteen elintapojen ympäristövaikutuksista ja kestävämmistä toimintatavoista</p>
<p>Lapset ja nuoret kasvatetaan medialukutaitoisiksi, mutta myös mediakriittisiksi, jotta he pystyvät suojautumaan myös ei-toivotuilta mediasisällöiltä</p>	<p>Suojataan lapsia ja nuoria ei-toivotulta mediasisällöltä suuntaamalla heille mediakasvatusta</p> <p>Edistetään vanhempien ja muiden kasvattajien tietoisuutta turvallisesta mediaympäristöstä ja lasten mediasuojelusta</p> <p>Huolehditaan siitä, että vanhemmilla ja muilla kasvattajilla on osaamista ja välineitä lasten opastamiseen sekä turvallisen mediaympäristön varmistamiseen</p> <p>Annetaan lapsille ja nuorille mahdollisuus median tuottamisen kautta oppia hyviä mediataitoja</p>
<p>Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttavuutta sekä kuulluksi tulemistä</p>	<p>Pyritään mahdollistamaan yhteisöllinen kansalaisuus vahvistamalla nuorten osallisuutta ja vaikuttavuutta omassa elin- ja toimintaympäristössään sekä omassa paikallisyhteisössään</p> <p>Varmistetaan lasten ja nuorten kuuleminen ja vaikuttamistoiminta heitä koskevissa asioissa lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien (HanNu, oppilaskunnat) kautta sekä yhteistyötä ja verkkopalveluja käyttäen ja hyödyntäen</p> <p>Lasten ja nuorten mielipiteitä kuullaan ja otetaan huomioon päivähoitossa, koulussa sekä muissakin heitä koskevissa asioissa ja hankkeissa/projekteissa</p>

	<p>Demokratiakasvatusta toteutetaan koulussa opetussuunnitelman mukaisin tavoittein ja oppisisällöin sekä täydennyskoulutusta ja oppimateriaalia kehittämällä</p> <p>Kouluissa yhteiskunnallinen keskustelu ja kansalaisjärjestöjen vierailut otetaan luontevaksi osaksi yhteiskunnallista opetusta ja aktiivisen kansalaisuuden tukemista</p> <p>Lapset ja aikuiset tuntevat ja tunnistavat lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisen sisällön; yleissopimus huomioidaan kaikkien viranomaisten työssä</p> <p>Kannustetaan lasten ja nuorten hyvinvointia tukevia järjestöjä ja yhdistyksiä huomioimaan lapset, nuoret ja lapsiperheet toiminnassaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti</p> <p>Tehostetaan tiedottamista nuorten asioista nuorisotiedotuksen ja neuvontapalvelujen keinoin (Nuortenlaturi)</p>
<p>Kunnan toimivasta perusrakenteesta nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen tukemiseksi ja järjestämiseksi yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa huolehditaan – myös ennaltaehkäisevästi</p>	<p>Tuetaan ja kannustetaan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelujen kehittämistä kunnassa jakamalla avustuksia, mahdollistamalla tilojen käyttö ja niiden maksuttomuus, antamalla asiantuntija-apua sekä olemalla mukana hankkeissa ja projekteissa</p> <p>Koululaisten kerhotoiminta mahdollistetaan hakemalla toimintaan avustuksia valtiolta (opetushallitus) sekä vakiinnuttamalla kerhot osaksi lasten ja nuorten palveluja</p> <p>Nuorisotilatyö on laadukas, tavoitteellinen ja nuoret tavoittava kunnallinen nuorisotyön lähipalvelu, joka tarjoaa mahdollisuuden aktiivisen kansalaisuuden edistämiseen, nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen sekä nuorten itsenäistymisen tukemiseen</p>

Strateginen tavoite 2:

Vanhemmuuden ja perheiden tukeminen sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen; lapsi- ja perhemyönteisyys

Tavoite	Keinot/Toimenpiteet
<p>Kunta edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistaa kasvuolojen epäkohtia ja ehkäisee niiden syntymistä</p>	<p>Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen on aikuisten vastuulla; Lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kasvuun ja kehitykseen sekä erityiseen suojeluun varmistetaan kaikessa toiminnassa</p> <p>Lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään lasten oikeuksien sopimuksen periaatteiden mukaisesti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ Kaikissa lapsille suunnatuissa palveluissa ja toiminnoissa pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä sekä lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä vaarantavien tekijöiden ilmaantumista ➔ Lisätään lasten hyvinvointia suojaavia rakenteita sekä vähennetään lasten haavoittuvuutta erilaisten hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden suhteen turvaamalla lapsille ja perheille suotuisa elin- ja toimintaympäristö <p>Nuorisolain tavoitteita toteutetaan tukemalla ja edistämällä nuorten kasvua, itsenäistymistä ja sosiaalista vahvistamista sekä parantamalla nuorten kasvu- ja elinoloja</p> <p>Nuorten sosiaalista vahvistamista toteutetaan nuorisotyön keinoin ja toimenpitein esim. pienryhmätoimintaa järjestämällä sekä toteuttamalla tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen toimintamallia (Opas Nuorista välittävä Hankasalmi)</p>
<p>Lapsi- ja perhemyönteisyys huomioidaan päätöksenteossa ja päätösten vaikutuksia arvioidaan lapsi- ja perhemyönteisessä hengessä</p>	<p>Kunnan kaikki lautakunnat ja niiden alaiset viranomaiset seuraavat ja edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistavat kasvuolojen epäkohtia ja ehkäisevät niiden syntymistä omassa toiminnassaan; Lapsi- ja perhemyönteisyys kulkee 'punaisena lankana' läpi kaikkien kunnan hallintokuntien sekä kunnassa toteutettavan toiminnan</p> <p>Tehtyjen päätösten vaikuttavuutta arvioidaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden kannalta; laaditaan valtuustokausittain lasten ja nuorten hyvinvointikertomus</p> <p>Kunnanhallitus nimeää valtuustokaudeksi viranhaltijoista ja päättäjistä koostuvan Lapsiasianeuvoston, joka arvioi vuosittain valtuuston, kunnanhallituksen ja lautakuntien päätösten lapsi- ja perhemyönteisyyden toteutumisen sekä arvioi päätösten vaikuttavuutta</p>

<p>Lapsiperheiden asuminen, työllistyminen ja riittävä toimeentulo sekä perhe- ja työelämän yhteensovittaminen mahdollistetaan</p>	<p>Kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi varmistetaan kuntalaisille kuntastrategian elinkeino- ja työllisyyspoliittisen ohjelman mukaisesti viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö sekä järjestetään laadukkaat ja kilpailukykyiset palvelut toteuttamalla aktiivista elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaa yhteistyössä paikallisten sekä seutukunnan eri yhteisöjen ja yritysten kanssa</p> <p>Etätyö ja muut työelämän joustot mahdollistetaan työ- ja perhe-elämän paremmaksi yhteensovittamiseksi, jotta perheille jäisi enemmän lasten kaipaamaa yhteistä aikaa</p> <p>Lapsiperheiden asumista, työllistymistä ja toimeentuloa selvitetään osana kuntalaiskyselyjä, hyvinvointikertomusta, opinnäytetöitä ym. ja saatujen selvitysten tuloksista asetetaan taloudellisiin resursseihin suhteutetut toimenpiteet seuraaville vuosille</p>
<p>Vanhemmuutta tuetaan ja perheiden voimavaroja vahvistetaan</p>	<p>Lapsista ja nuorista huolehtiminen on ensisijaisesti vanhempien ja huoltajien vastuulla; lapsen ja nuoren vanhempien ja huoltajien kasvatusmahdollisuuksia tuetaan kaikissa palveluissa ja toiminnoissa, joilla pyritään turvaamaan lapsiperheiden ja heidän välittömän arkiympäristönsä mahdollisuuksia edistää lasten suotuisaa kasvua ja kehitystä</p> <p>Perheet saavat tukea arkeensa ns. matalan kynnyksen toimintamuodoista ja palveluista, joilla tuetaan lasten, nuorten ja perheiden psyykkistä, sosiaalista ja kulttuurista arjessa selviytymistä; keinoina</p> <ul style="list-style-type: none"> - Perhekahvila-toiminta seurakunnan ja MLL:n yhteistyönä ja MLL:n muun toiminnan kehittäminen - Avoimen leikkitoiminnan kehittäminen kesäaikana eri toimijoiden yhteistoimintana - Kerho- ja harrastustoiminta (mm. koulut, Kansalaisopisto, 4H, Hanka, Partiot toiminta, Palonuoret) <p>Järjestetään vuosittain eri toimijoiden yhteistyönä 'Vanheppain kouluja'/'Perhekouluja' eri-ikäisten lasten vanhemmille; sisältönä kasvatusaiheiset luennot ja toiminnallisuus, myös suunnattua toimintaa</p>
<p>Yhteisöllisyyttä tuetaan ja vahvistetaan</p>	<p>Kumppanuudella ja yhteisössä tapahtuvalla kasvatuskumppanuudella pyritään muodostamaan lapsen/nuoren fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista eheyttä vahvistava kokonaisuus, jossa huomioidaan hankasalmelaisen yhteisön kulttuuri ja arvot, kasvattajien ja toimijoiden roolit ja vuorovaikutustaidot sekä yhteisön sosiaalinen pääoma</p>

	<p>Toteutetaan yhteisöllisyyttä ja kumppanuutta mahdollistavaa toimintaa monialaisena ja moniammatillisena yhteistyönä sekä hankkeiden ja projektien avulla, mahdollistamalla koulujen ja päivähoidon vanhempainneuvostojen toiminta sekä edistämällä vanhempi-lapsi –kerhojen toimintaa ja vertais- ja naapuritukea (esim. lapsiperhe toiselle lapsiperheelle, lainaukki ja –mummi)</p> <p>Huomioidaan kuntaan muuttavat lapsiperheet Tervetuloa-kuntaan –tietopaketilla, jossa on tietoa kunnassa toteutettavista toiminnoista ja palveluista</p>
--	---

Strateginen tavoite 3:

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden elämönhallinnan ja valinnanmahdollisuuksien edistäminen ja tukeminen; arjen sujuvuuden turvaaminen

Kasvua ja kehitystä edistävä toiminta – vaikuttamalla kasvuoloihin ja tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa

Tavoite	Keinot/Toimenpiteet
<p>Lapset, nuoret ja lapsiperheet huomioidaan kaavoituksessa, asuntopolitiikassa ja yhdyskuntasuunnittelussa</p>	<p>Jokainen hallintokunta huolehtii toiminnassaan siitä, että lapset, nuoret ja lapsiperheet huomioidaan kaavoituksessa, asuntopolitiikassa ja yhdyskuntasuunnittelussa; riittävän väljät tontit, lapsiperheiden monipuoliset asumisen järjestelyt, riittävän väljät ja kohtuuhintaiset vuokra-asunnot</p> <p>Yhdyskuntasuunnittelun ja kaavoituksen sekä näiden vaikutuksia erityisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden elin- ja toimintaympäristöön sekä palvelujen järjestämiseen tarkastellaan tarvittaessa sosiaalisten vaikutusten arviointia (SVA) apuna käyttäen sekä lausuntoja antaen</p>
<p>Lasten ja nuorten elinympäristö on viihtyisä, puhdas, turvallinen ja virikkeellinen</p>	<p>Varmistetaan viher- ja rakentamattomien alueiden riittävyys taajamissa, jotta lasten ja nuorten mahdollisuus leikkiin, luonnossa liikkumiseen, harrastuksiin ja turvalliseen arkeen mahdollistuu omassa elin- ja toimintaympäristössä</p> <p>Lasten ja nuorten joutumista liikenneonnettomuuksiin pyritään vähentämään turvallisuustyön keinoin, kunnan omin toimenpitein sekä yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa; taajamien nopeusrajoitukset ja niiden tukeminen rakenteellisilla ratkaisuilla, kevyen liikenteen väylät taajamissa sekä Kirkonkylän ja Aseman kylän välisen kevyen liikenteen väylän rakentamisen edistäminen</p> <p>Polkupyöräkympäran, heijastimien ja turvavöiden käyttöä edistetään järjestämällä riittävää opastusta ja neuvontaa sekä liikenneturvallisuuskasvatusta toteuttamalla</p> <p>Koulumatkojen turvallisuutta parannetaan osana perusopetuksen liikennekasvatusta sekä yhteiskunnan järjestämien koulu- ja päivähoitokuljetusten turvallisuuden varmistamiseksi annetun asetuksen (553/2006) mukaisin toimenpitein</p>

<p>Huolehditaan riittävästä ja turvallisista kulkuyhteyksistä ja –mahdollisuuksista koko kunnan alueella, jotta lapset ja nuoret voivat osallistua tasa-arvoisesti esim. harrastuksiin</p>	<p>Huolehditaan toimivan julkisen liikenteen järjestämisestä ja kehittämisestä, jotta lapset ja nuoret voivat osallistua nykyistä tasa-arvoisemmin esim. harrastuksiin taajamissa</p> <p>Pyritään siirtymään vahvemmin turvalliseen ja kestävän kehityksen mukaiseen liikkumiseen sekä lasten ja nuorten kuljettamiseen luomalla edellytyksiä vanhempien verkostoitumiseen esim. kimppekyytien mahdollistamiseksi</p>
<p>Peruspalvelujen saatavuuden turvaaminen sekä kehittäminen lapsiperheiden elämänhallinnan ja valinnanmahdollisuuksien edistämiseksi ja tukemiseksi</p>	<p>Kunnan alueella on tarjolla ja saatavissa riittävät äitiys- ja lastenneuvolapalvelut, joilla edistetään lasten terveyttä, tuetaan vanhempia lasten kasvatuksessa sekä ennaltaehkäistään, tunnistetaan ja puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suurempien ongelmien syntymiseen; terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotot, kotikäynnit, raskauden aikaiset seulontatutkimukset, perhevalmennus ja puhelinneuvonta</p> <p>Kaikille alle kouluikäisille lapsille järjestetään, vanhempien niin halutessa mahdollisuus päivähoitoon, jolla samalla taataan lapselle oikeus päivähoidossa annettavaan varhaiskasvatukseen; kunnallinen päivähoito toteutetaan päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa oman kunnan alueella ja vanhempien niin halutessa myös päivähoidon seudullisen palvelualueen sopimuskunnissa</p> <p>Kunnallisen päivähoitopaikan vaihtoehtona vanhemmat voivat valita lapsensa hoidon järjestämiseksi yksityisen hoidon tuen tai alle 3-vuotiaalle lapselle lakisääteisen kotihoidon tuen</p> <p>Sosiaalihuoltolain mukaisen (17 §) lapsiperheiden kotipalvelun saatavuus Hankasalmissa turvataan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - järjestämällä lapsiperheiden kodinhoitoapu kunnan omana toimintana resurssioimalla ko. tehtävään yksi työntekijä sekä/tai myöntämällä tarpeen mukaan palveluseleitä lapsiperheiden kodinhoitoapuun - varmistamalla, että perheen taloudellinen tilanne ei ole esteenä avun käytölle silloin, jos palvelu järjestetään yksityisenä palveluna - varaamalla riittävästi määrärahoja ehkäisevään toimeentulotukeen, jotta perhe voi tarvittaessa ostaa kotipalvelua tai lastenhoitoapua <p>Kaikille 1. ja 2. luokan oppilaille sekä erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille varmistetaan mahdollisuus saada aamu- ja iltapäivätoimintapaikka perheen maksukyvystä riippumatta; toimintaa järjestetään kouluilla, mikäli sitovia ilmoittautumisia toimintaan on vähintään viisi oppilasta/koulu</p>

	<p>Perusopetus lakisääteisenä toimintana ja osana koulutuksen perusturvaa järjestetään kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisena; yksilölle tarjotaan mahdollisuus yleissivistykseen sekä suorittaa oppivelvollisuus, mikä mahdollistaa yhteiskunnan sivistyksellisen pääoman, yhteisöllisyyden ja tasa-arvon lisääntymisen</p> <p>Toisen asteen koulutuksen saatavuus turvataan säilyttämällä lukio omassa kunnassa, verkostoitumalla seudun muiden lukioiden kanssa sekä mahdollistamalla hankasalmelaisten nuorten opiskelumahdollisuus seudullisissa toisen asteen oppilaitoksissa</p> <p>Kouluterveydenhuollon palvelut (kouluterveydenhoitaja, koululääkäri) turvataan riittävällä ja tarpeenmukaisella resurssoinnilla</p> <p>Kunnan nuorisotyön toteuttamiseksi varmistetaan riittävät ja asianmukaiset resurssit, joilla nuorisotyö toteutuu ammatillisena nuorisotyönä, myös moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen</p>
<p>Yhdenvertaisuutta ja suvaitsevaisuutta edistetään vahvistamalla myönteisiä asenteita monikulttuurisuutta ja eri vähemmistöjä kohtaan</p>	<p>Kaikkeen yhdenvertaisuutta loukkaavaan ja syrjintää lisäävään toimintaan puututaan tehokkaasti ja viivytyksettä</p> <p>Eri vähemmistöjen välisten etnisten suhteiden varmistamiseksi ja syrjinnän poistamiseksi vahvistetaan osana varhaiskasvatusta, perusopetusta ja koulun ulkopuolista oppimista muiden kulttuurien tuntemusta kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatuksen keinoin;</p> <ul style="list-style-type: none"> - kansainvälisyys ja suvaitsevaisuus huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmassa, esiopetussuunnitelmassa ja opetussuunnitelmassa; kasvattajilla ja opettajilla on osaamista ja välineitä kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatukseen - tutustuminen muihin kulttuureihin ja elämäkatsomuksiin ja valmiuksien saaminen toimintaan monikulttuurisessa yhteisössä ja kansainvälisessä yhteistyössä - asennekasvatusta, tietoa ja vuorovaikutusta sekä molemminpuolista kunnioitusta <p>Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten syrjäytymistä vähennetään ja ennaltaehkäistään kohdennetuin toimenpitein</p> <p>Luodaan edellytyksiä eri kulttuurien väliseen vuoropuheluun mm. ystävyyskuntatoiminnan ja nuorisovaihdon avulla sekä huolehditaan siitä, että toiminta kohdistuu myös lapsiin, nuoriin ja perheisiin</p>

<p>Kaikkien nuorten saaminen koulutukseen ja työelämään</p>	<p>Kaikki nuoret saavat joustavasti ja nopeasti tarvitsemaansa ammattitaitoista neuvontaa ja ohjausta opintojen, jatkokoulutuksen ja ammatinvalinnan tueksi opinto-ohjauksen keinoin (mukaan lukien joustava perusopetus)</p> <p>Kehitetään eri toimijoiden (koulu, nuorisotyö, työhallinto, muut hallintokunnat) välistä yhteistyötä koulutuksen ulkopuolelle jäämässä olevien nuorten saavuttamiseksi perusasteen nivelvaiheessa sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa perusasteen jälkeen</p> <p>Varmistetaan mahdollisuus yksilölliseen ja henkilökohtaiseen ohjaukseen erityisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien ja ulkopuolella olevien sekä varusmiespalveluksen keskeyttävien nuorten osalta heidän syrjäytymiskehityksensä ehkäisemiseksi; opinto-ohjaajan, kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin välisen yhteistyön varmistaminen niiden nuorten osalta, joilla terveydelliset syyt rajoittavat ammatinvalintaa</p> <ul style="list-style-type: none"> - työpajatoiminnan vahvistaminen ja kehittäminen - työmarkkinoille pääsyn edistäminen koulutuksen ja työelämän yhteistyöllä - ottamalla käyttöön Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -toimintamalli Puolustusvoimien kanssa <p>Nuorten saamista koulutukseen ja työelämään edistetään toteuttamalla ja olemalla mukana hankkeissa ja projekteissa</p>
<p>Lasten ja nuorten terveyden edistäminen sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen</p>	<p>Lasten, nuorten ja lapsiperheiden ehkäisevien palvelujen (neuvola, kouluterveydenhuolto) saatavuus varmistetaan ja toimivuus turvataan perusterveydenhuollossa riittävällä resurssoinnilla sekä noudattamalla terveysneuvonnasta ja lasten, koululaisten sekä opiskelijoiden terveystarkastusten määräästä ja sisällöstä annettua lainsäädäntöä (Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 1.7.2009 alkaen)</p> <p>Oppilas- ja opiskelijahuollolla edistetään oppilaan tasapainoista kasvua ja kehitystä, ehkäistään ja tunnistetaan oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia ja puututaan niihin riittävän ajoissa, tarvittaessa moniammatillisena yhteistyönä</p> <p>Oikeiden ja terveiden ravinto- ja liikuntatottumusten sekä painonhallinnan edistämiseksi turvataan lapsille ja nuorille päivähoitossa ja koulussa riittävät ja terveelliset ateriat sekä mahdollisuus tasapainoiseen ja kiireettömään ruokailuun ja hyviin ruokailutapoihin sekä ruokaan osana hankasalmelaista paikalliskulttuuria</p>

	<p>Edistetään liikunnan avulla lasten ja nuorten tervettä kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäistään liikunnan puutteen aiheuttamia terveys- ja paino-ongelmia</p> <p>Ohjataan lapsia ja nuoria tarkoituksenmukaiseen tietokoneen käyttöön opettamalla tietokoneopetuksen aloittamisen yhteydessä tarvittavat työasennot ja tauotusten merkitys sekä neuvotaan lapsia ja nuoria tietokoneen illalla tapahtuvan myöhäisen käytön haitallisista vaikutuksista</p> <p>Seksuaalikasvatus sisällytetään terveydenhuollon palvelujen lisäksi kaikkeen kasvatus- ja opetustoimintaan varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen terveystietoon sekä terveydenhuoltoon kuuluvana kokonaisvaltaisena seksuaaliterveyden opetuksena sekä seksuaalineuvontana</p> <p>Pyritään vähentämään hankasalmlaisten nuorten tupakan, alkoholin ja muiden päihteiden käyttöä sekä ehkäisemään niiden haittavaikutuksia;</p> <ul style="list-style-type: none">- tehostamalla toimia alkoholin myynnin ja välittämisen estämiseksi alaikäisille- puuttamalla koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa nuorten tupakointiin ja alkoholinkäyttöön- korostamalla vanhempien vastuuta alle 18-vuotiaiden alkoholin käytöstä <p>Hankasalmen preventiiviryhmän toiminnassa otetaan huomioon lasten ja nuorten terveyden edistäminen sekä sen edellyttämät toimenpiteet eri hallintokuntien toiminnassa ja palveluissa</p>
--	---

Strateginen tavoite 4:***Varhainen tunnistaminen, puuttuminen ja tukeminen lasten, nuorten ja perheiden tukemiseksi******Kasvua tukeva ja turvaava toiminta – tukemalla lasta ja huoltajia lasten kasvatuksessa***

Tavoite	Keinot/Toimenpiteet
Lasta ja huoltajia tuetaan lasten kasvatuksessa mahdollistamalla kasvua tukeva ja turvaava toiminta kunnassa	<p>Kunta huolehtii siitä, että järjestäessään ja kehittäessään sosiaali- ja terveydenhuoltoa, opetustointia sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja, näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuen tarve; Lasten ja perheiden kanssa toimivat viranomaiset tukevat vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään sekä pyrkivät tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain</p>
Kasvu- ja toimintaympäristöjen turvallisuus varmistetaan	<p>Päivähoidon ja koulujen turvallisuussuunnitelmat päivitetään ja niitä noudatetaan</p> <p>Päivähoito- ja koulutilojen sekä lasten ja nuorten käyttämien vapaa-aikatilojen turvallisuus varmistetaan pitämällä rakennukset kunnossa, korjaamalla havaitut epäkohdat sekä huolehtimalla piha-alueiden ja kulkureittien turvallisuudesta ja siisteydestä</p> <p>Valvonta päiväkotien ja koulujen pihoilla toteutetaan siten, että lasten turvallisuus varmistuu</p>
Toimintamalleja riskilojen tunnistamiseksi ja yhteistyötä riskien vähentämiseksi kehitetään	<p>Moniammatillista yhteistyötä perustasolla kehitetään siten, että yhteistyö tarkoittaa asiakaslähtöistä työskentelyä niin, että eri ammattiryhmät yhdistävät tietonsa ja taitonsa ja pyrkivät mahdollisimman tasa-arvoiseen työskentelyyn tavoitteenaan kokonaisvaltainen näkemys asiakkaan tilanteesta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - säännölliset tapaamiset; sisältö, vastuut ja tehtävät määritelty - yhteiset koulutukset; osaamisen lisääminen ja vahvistaminen - yhteinen tieto ja käsitys lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ja toimintojen rakenteista; sisältöjen selkiyttäminen, päällekkäisyyksien poistaminen <p>Koulukiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi kaikissa kouluissa otetaan käyttöön Kiva koulu –toimintamalli ja yläkoulussa varmistetaan tukioppilastoiminnan jatkuvuus</p>

	<p>Vapaa-ajan toimijoille/ohjaajille suunnattu Nuorista välittävä Hankasalmi –opas (Ohjeita huolen tunnistamiseen ja varhaiseen puuttumiseen nuorten kanssa työskenneltäessä) otetaan käyttöön kaikessa nuorten parissa tapahtuvassa toiminnassa</p> <p>Lasten kanssa toimiville tahoille laaditaan huolen tunnistamiseen ja varhaiseen puuttumiseen vastaavanlainen opas (Lapsista välittävä Hankasalmi -opas)</p> <p>Terveydenhuollossa toteutetaan Neuvolakäsikirjan mukaisesti kyselyjä ja seulontoja vanhempien masennukseen, lähisuhdeväkivaltaan sekä alkoholin käyttöön liittyen</p> <p>Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan puheeksi ottamiseksi, ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi otetaan päivähoitossa ja kouluissa käyttöön Aggression portaat –toimintamalli sekä Lasten turvataito –toimintamalli</p>
<p>Lapsille, nuorille ja lapsiperheille järjestettyjen palvelujen avulla tuetaan vanhempia lasten kasvatuksessa sekä saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuen tarve</p>	<p>Hankasalmen kunnan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita ohjaa ”Varhainen puuttuminen peruspalveluissa” – toimintamalli, joka ohjaa asiakaslähtöiseen, moniammatilliseen ja verkostomaiseen yhteistyöhön ja jonka avulla saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuen tarve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lähtökohtana on tarttua asioihin yhdessä ja varhain tukea antaen • Keskeisenä voimavarana luottamus, joka syntyy avoimessa, toisia kunnioittavassa ja aidosti kuuntelevassa kohtaamisessa • Menetelmänä Huolen vyöhykkeistö, huolen puheeksi ottaminen • Toteutuu peruspalvelujen työssä, asiakaskohtaisessa yhteistyössä sekä moniammatillisessa toiminnassa • Osaamisen lisääminen koulutuksella ja työnohjausta järjestämällä <p>Lapsia ja nuoria sekä heidän vanhempiaan tuetaan varhaisen tuen keinoin peruspalveluissa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Terveydenhuollossa noudatetaan neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta vuonna 2009 annetun asetuksen mukaisia säännöksiä terveysneuvonnasta sekä terveystarkastuksista • Päivähoitossa lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien (VaSu) mukainen tuki ja päivähoitopaikan järjestäminen perheiden erityistilanteissa varhaisena tukimuotona

	<ul style="list-style-type: none"> • Esiopetuksessa lapsikohtaisten esiopetussuunnitelmien mukainen tuki • Kunnassa toimii oma perhetyöntekijä, jonka asiakkaat tulevat neuvolasta, päivähoidosta, koulusta sekä lastensuojelusta; perhetyön toimintamalli suunnitellaan moniammatillisena yhteistyönä • Oppilashuollon avulla ehkäistään ja tunnistetaan oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia riittävän ajoissa sekä puututaan niihin; kouluterveydenhuolto, hammashuolto, ruokailu, oppimisen tuen portaat, oppilaanohjaus, turvallisuus, oppilashuoltoryhmät • Lapsiperheiden kotipalvelua järjestämällä perheitä tuetaan oikea-aikaisesti, varhaisen tuen keinoin, jotta ongelmat eivät kärjistyisi korjaavia erityispalveluja vaativiksi • Lastenvalvojan työssä toteutuu erityisesti lasten huolto- ja tapaamisoikeusasioita käsiteltäessä ja sopimuksia vahvistettaessa myös ongelmia ehkäisevä työote • Nuorisotyön toimintamuotona varhaisen vaiheen työskentelyssä (tunnistaminen ja puuttuminen) käytetään menetelmänä mm. vertaisryhmätoiminta <p>Varmistetaan esim. koulutusta järjestämällä, että peruspalvelujen henkilöstöllä on riittävästi asiantuntemusta sekä valmiutta ja rohkeutta puuttua havaitsemaansa tuen tarpeeseen</p>
<p>Lasten luki- ja muut oppimisvaikeudet tunnistetaan mahdollisimman kattavasti sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa</p>	<p>Alle kouluikäisten lasten oppimisvaikeudet tunnistetaan ja niihin puututaan neuvolatyön ja varhaiserityisopetuksen keinoin havainnoinnin sekä tarvittaessa erilaisten tutkimusten ja testien avulla kunnassa olevaa moniammatillista osaamista hyödyntäen</p> <p>Kouluikäisten lasten ja nuorten oppimisvaikeudet tunnistetaan ja niihin puututaan perusopetuksen ja erityisopetuksen keinoin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa</p> <p>Lasten oppimisvaikeustutkimuksia aletaan tehdä yhä enenevässä määrin lasten omassa elin- ja toimintaympäristössä oman, lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen perehtyneen psykologin toimesta</p>
<p>Lapsia ja nuoria tuetaan ja ohjataan erilaisissa kasvun ja oppimisen nivelvaiheissa, myös vanhemmat huomioiden</p>	<p>Esiopetuksen moniammatillinen tiimi (esi-, alku- ja erityisopettajat, psykologi, sosiaalityöntekijä ja neuvolan ja koulun terveydenhoitajat) tekee suunnitelman varhaisen tuen järjestämisestä ja sen seurannasta; lapsikohtaiset suunnitelmat sovitaan yhdessä huoltajien kanssa</p>

	<p>Yhteistyötä päiväkotien esiopetuksesta vastaavien lastentarhanopettajien, koulun esiopettajien ja luokanopettajien/rehtorin/erityisopettajan kesken tiivistetään huomioiden salassapitoon ja vaitiolovelvollisuuteen liittyvät asiat sekä yhteydenpitoon tarvittavat luvat</p> <p>Alakoulusta yläkouluun, kyläkouluista yhtenäiskouluun ja yläkoulusta II-asteelle siirtymisen nivelvaiheissa:</p> <ul style="list-style-type: none">- Lapsille, nuorille ja perheille annetaan riittävästi aiheeseen liittyvää tietoa- Lasta, nuorta ja perhettä kuullaan nivelvaiheisiin liittyvissä tilanteissa (esim. luokkajako)- Tarpeelliset tiedonsiirrot pyritään varmistamaan; erityisesti Ii-asteelle siirryttäessä pyritään varmistamaan kaikille opiskelupaikka, keinoina koulutuskokeilut, tutustumiskäynnit ja niveltietopalaverit vastaanottavien oppilaitosten kanssa <p>Varhaiskasvatus ja koulu toimivat yhteistyössä kotien kanssa kasvatuskumppanuuden hengessä, keinoina mm. vanhempainillat, tiedotteet sekä lapsi- ja oppilaskohtaiset keskustelut</p>
--	--

Strateginen tavoite 5:

Erityistä tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä avun tarpeen tunnistaminen ja siihen vastaaminen

Kasvua korjaavat palvelut – lasten ja perheiden erityispalvelut

Tavoite	Keinot/Toimenpiteet
<p>Erityisen tuen tarve tunnistetaan moniammatillisen yhteistyön keinoin</p>	<p>Lastensuojelun tukiryhmän nimeä, kokoonpanoa ja toimintamallia muutetaan siten, että tukiryhmän toiminta kohdentuu alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen sekä varhaisen tuen järjestämiseen moniammatillisen yhteistyön keinoin</p> <p>Moniammatillisten oppilashuoltoryhmien tehtävänä on sekä alakouluilla että yläkoululla koordinoita ja kehittää oppilashuoltotyötä, osallistua koko kouluyhteisön hyvinvointia edistävään työhön sekä etsiä ratkaisuja tukea tarvitsevien oppilaiden auttamiseksi</p> <p>Moniammatillista yhteistyötä jäsennetään Huolen vyöhykkeistö -menetelmän, huolen puheeksi ottamisen sekä huolikartoituksen avulla; työntekijöiden osaamista lisätään koulutusta ja tarvittaessa työnohjausta järjestämällä</p>
<p>Lapsille, nuorille ja lapsiperheille järjestettyjen palvelujen avulla saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve</p>	<p>Kunnan äitiys- ja lastenneuvolassa, muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä toteutetaan ehkäisevää lastensuojelua, jolla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta peruspalveluissa toteutettavien tukitoimien keinoin</p> <p>Lasten ja nuorten erityisen tuen tarve saadaan selville peruspalveluissa (neuvola, päivähoito, koulu, nuorisotyö) havainnoimalla ja käyttämällä erilaisia testejä ja seuloja sekä tiivistämällä eri tahojen välistä moniammatillista yhteistyötä</p>
<p>Lasten, nuorten ja perheiden riittävät mielenterveyspalvelut sekä muut erityispalvelut turvataan, myös seudullisuutta hyödyntäen</p>	<p>Päivähoidon erityisellä tuella vastataan lasten kasvatuksellisiin ja kuntoutuksellisiin erityistarpeisiin varhaiserityiskasvatuksellista osaamista hyödyntäen; päivähoidon henkilöstörakennetta monipuolistetaan muuttamalla yksi lastentarhanopettajan virka erityislasterhanopettajan viraksi tai järjestämällä varhaiserityiskasvatus muulla tavoin</p> <p>Päivähoito ja sosiaalityö tiivistävät yhteistyötään päivähoitoon lastensuojelullisin perustein sijoitettujen lasten ja heidän perheidensä kanssa työskentelyn osalta hyväksytyyn yhteistyösuunnitelman mukaisesti</p>

Erityisopetusta toteutetaan osana koko kunnan koululaitosta ja yleisopetusta lähikouluperiaatetta toteuttaen siten, että erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opetus voidaan järjestää yksilöllisten tarpeiden mukaisesti osa-aikaisesti tai samanaikaisena yleisopetuksen opetusryhmässä tai yksilö- tai pienryhmäopetuksena

Lastensuojelulain mukaista **koulukuraattorin työtä (koulutyön tuki)** toteuttaa koulun sosiaalityöntekijäksi nimetty sosiaalitoimen sosiaalityöntekijä, jonka työ koostuu asiakastyöstä ja opetussuunnitelman mukaisesta oppilashuoltotyöstä ja jonka toimenkuva on kirjattu; koulun sosiaalityön toimintamalli suhteessa koulun muihin työntekijöihin selkiytetään

Lasten ja nuorten **puheterapia-, toimintaterapia- ja fysioterapiapalvelut** varmistetaan tarpeeseen nähden joko omana toimintana, ostopalveluina tai tarkoituksenmukaisin lähete- ja lausuntokäytännöin

Peruspalveluissa (neuvola, päivähoido, koulu) toimii oma lasten ja nuorten psykologi, jonka tehtävänä on:

- **Ennaltaehkäisevä työ** (kehityshäiriöiden tunnistaminen, oppimisvalmiuden kartoittaminen, vanhemmuuden tukeminen, lapsen kehityksen tukeminen)
- **Hoidollinen työ** (terapeuttiset keskustelut lapsen kanssa, kasvatukselliset keskustelut vanhempien kanssa, ohjaus ja neuvonta, kriisiytyneet tilanteet)
- **Lapsen koulunkäynnin tukeminen** (oppimisedellytysten ja oppimisvaikeuksien tutkiminen ja arviointi, oppimisen tukeminen, tukitoimien suunnittelu ja koordinointi, opettajien tukeminen)
- **Yhteistyö eri tahojen kanssa**

Perheneuvolan palvelut ostettavina erityispalveluina kohdennetaan ensisijaisesti laaja-alaisten oppimisvaikeuksien tutkimiseen ja hoitoon, lasten ja nuorten sosioemotionaalisen kehityksen tukemiseen ja häiriöiden ehkäisyyn, kriisiytyneiden perhetilanteiden selvittelyyn ja niissä tukemiseen sekä terapioiden toteuttamiseen

Lasten ja nuorten **psykiatriset** polikliiniset palvelut sekä laitoshoido hankitaan erikoissairaanhoidon palveluina Keski-Suomen sairaanhoitopiirin Haukkalan yksiköstä

Alaikäisten päihdepalvelut (ml. päihteiden käytön kartoitus ja hoidon tarpeen arviointi myös nuorten aikuisten osalta) sekä väkivallan kohteena olevien lasten ja nuorten hoito- ja tukitoimet toteutetaan ja järjestetään yhteistyössä terveydenhuollon kanssa lastensuojelulain mukaisin keinoin lastensuojelun toiminta- ja palveluyksiköissä

	<p>Nuorten rikoksenteijöiden henkilötutkinnat/sosiaaliselvitykset toteutetaan sosiaalityöntekijän toimesta ja nuorten rikos- ja riita-asioiden sovittelua toteutetaan ja kehitetään yhteistyössä Keski-Suomen sovittelutoimiston kanssa</p>
<p>Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palvelu- ja hoitopolut mallinnetaan</p>	<p>Toimitaan Vammaistyön palvelut Hankasalmella 'Siirtymävaiheita tukien vauvasta vaariin' –oppaan mallintaman toimintatavan mukaisesti palveluja ja toimintoja tuottaen ja toteuttaen niiden perheiden tukemiseksi, joissa on vammainen tai pitkäaikaisesti sairas lapsi</p> <p>Neuvolaan perustettavan kuntoutusryhmän toimintatapa mallinnetaan; toiminta kohdennetaan alle kouluikäisten lasten ongelmien varhaisen vaiheen tunnistamiseen ja tukemiseen peruspalvelujen moniammatillisena yhteistyönä</p> <p>Noudatetaan moniammatilliseen käyttöön laadittua 'Lasten seksuaalisen hyväksikäytön tutkimisen ja hoidon toimintamallia Keski-Suomessa' lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnistamisesta, puuttumisesta, tutkimisesta ja hoitamisesta</p>
<p>Vanhemmille päihde- ja mielenterveyspalveluja järjestettäessä huomioidaan myös heidän lastensa etu sekä hoidon ja palvelun tarpeet</p>	<p>Aikuisille mielenterveys- ja päihdepalveluja annettaessa otetaan huomioon ja selvitetään myös heidän huollossaan olevan lapsen hoidon ja tuen tarve korostaen näin aikuispalvelujen ja lastensuojelun yhteistyön tärkeyttä ja perhekeskeisen työskentelyn merkitystä</p> <p>Äitiysneuvolan ja sosiaalityön kiinteällä yhteistyöllä varmistetaan erityisesti päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten päihdekuntoutus syntyvän lapsen suojaamiseksi</p> <p>Perheväkivaltaa kohtaaville vanhemmille ja heidän lapsilleen ostetaan tarvittaessa turvakotipalveluja Keski-Suomen Ensi- ja turvakodilta</p> <p>Mielenterveys- ja päihdeongelmien ylisukupolvisen siirtymisen ehkäisyyn pyritään moniammatillisessa yhteistyössä kiinnittämään erityistä huomiota</p>

Strateginen tavoite 6:***Yksilö- ja perhekohtaisen lastensuojelun toimintaedellytysten turvaaminen ja parantaminen; Lastensuojelusuunnitelma******Kasvua korjaavat palvelut – perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu***

Tavoite	Keinot/Toimenpiteet
<p>Lastensuojelutarpeen arviointi yksilö- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa toteutuu lastensuojelulain mukaisesti</p>	<p>Lastensuojeluasia tulee vireille lastensuojelulain 25 §:n mukaisen ilmoituksen perusteella, pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi perusteella tai muun etuuden tai palvelun yhteydessä saadun tiedon perusteella; myös ennakkollinen lastensuojeluilmoitus on mahdollinen (§ 25c)</p> <p>Sosiaalityöntekijä arvioi välittömästi lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarpeen sekä ratkaisee viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton vastaanottamisesta, onko sen johdosta ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvityksen (27 §) tekemiseen; lastensuojelun asiakkuus alkaa (dokumentointi lastensuojelun asiakasrekisteriin)</p> <p>Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä viivytyksettä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta</p> <p>Selvityksestä tulee laatia kirjallinen yhteenveto, josta on käytävä ilmi sosiaalityöntekijän näkemys lastensuojelun tarpeesta</p> <p>Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle laaditaan asiakassuunnitelma, joka tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa</p>
<p>Lastensuojelun asiakkaita tuetaan ensisijaisesti avoimuollollisten tukitoimien avulla, joiden tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja – mahdollisuuksia</p>	<p>Lastensuojelun avoimuollon tukitoimiin ryhdytään viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään</p> <p>Suunnitelmallinen työskentely lapsen ja perheen tukemiseksi toteutetaan lastensuojelulain sekä laaditun yksilökohtaisen asiakassuunnitelman mukaisesti</p> <p>Avoimuollollisina tukitoimina järjestetään ja käytetään:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Sosiaalipalveluja (päivähoito ja kotipalvelu) 2) Toimeentulotukea ja ehkäisevää toimeentulotukea (taloudellinen tuki) sekä asumisoloihin liittyvien puutteiden korjaamista

	<p>3) Muita tukitoimia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sosiaalityöntekijän työnä ongelmatilanteen selvittäminen ja siinä tukeminen - lapsen tai nuoren taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon hankintaan, työhön sijoittumiseen, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen liittyen - tukihenkilön tai tukiperheen järjestäminen - lapsen kuntoutumista tukevien hoito- ja terapiapalvelujen järjestäminen - perhetyön järjestäminen - koko perheen sijoittaminen tuen tarvetta arvioivaan tai kuntouttavaan perhe- tai laitoshoitoon - vertaisryhmätoiminnan sekä loma- ja virkistystoiminnan mahdollistaminen - muiden lasta ja perhettä tukevien palvelujen ja tukitoimien järjestäminen yksilöllisen tarpeen perusteella <p>Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle selvitetään lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen (§ 32 Lapsen läheisverkoston kartoittaminen)</p>
<p>Huostaanotto sekä sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen tarvittaessa</p>	<p>Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon tai järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito ja huolto (ei huostaanottoa)</p> <p>Lapsi otetaan huostaan ja hänelle järjestetään sijaishuolto, jos</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään <p>Järjestetään lapsen huostaan ottaminen ja sijaishuoltoon sijoittaminen silloin, jos avohuollon tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista lastensuojelulain säännöksiä noudattaen</p> <p>Huostaan otetulle lapselle laaditaan asiakassuunnitelma, johon kirjataan oleelliset hänen sijaishuoltoonsa liittyvät asiat</p> <p>Huostaan otetun lapsen vanhemmille laaditaan vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, tarvittaessa yhteistyössä esim. päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa</p>

	<p>Lapselle valitaan hänen hoidon ja huollon tarpeensa sekä etunsa mukainen sijaishuoltopaikka, jonka valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen; sijaishuolto pyritään järjestämään ensisijaisesti perhehoitona</p> <p>Kun huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, tehdään päätös huostassapidon lakkauttamisesta; huostassapito lakkaa kuitenkin viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta</p> <p>Lapselle tai nuorelle järjestetään hänen tuen tarpeeseensa perustuva jälkihuolto sijaishuollon sekä vähintään puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimenä tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen; jälkihuollon toteutuksesta laaditaan jälkihuoltosuunnitelma</p>
<p>Seudullisen yhteistyön mahdollisuudet lastensuojelun toteuttamisessa huomioidaan</p>	<p>Sijaishuollon järjestämiseksi välttämättömät palvelut hankitaan sopimusperusteisesti Jyväskylän kaupungin sijaishuoltoyksiköltä (sijais- ja tukiperhevanhempien hankinta, valmennus ja koulutus, sijoituspaikan valinta ja sijoitus sijaishuoltoyksikön ja kunnan yhteistyönä, konsultaatiopalvelu sijaishuollon asioissa) sekä tarvittaessa tapauskohtaisesti Pelastakaa lapset ry:ltä</p> <p>Läheisneuvonpidon mahdollistamiseksi ja järjestämiseksi lastensuojelun työvälineenä käytetään maakunnallista Läheisneuvonpito-konsultaatiomahdollisuutta ammattilaisille sekä läheisneuvonpidon koollekutsujapankkia, jota ylläpitää Tukipalveluyksikkö Alva Jyväskylässä</p> <p>Lastensuojelulain edellyttämän moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtäviä Keski-Suomen maakunnassa toteuttaa Lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä (Master), jota KOSKE koordinoi ja jonka tehtävänä on arvioida lapsen ja perheen asioita erityisesti lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, turvallisuutta ja tarpeen mukaista hoitoa ja huolenpitoa huostaanottoa ja sijoitusta koskevien asioiden valmistelussa sekä antaa tarvittaessa lausuntoja päätöksenteon tueksi</p> <p>Lakisääteinen, virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hoidetaan kuntasopimuksin osallistumalla Mobile-kuntien sosiaalipäivystysrenkaaseen; pääosa sosiaalipäivystyksenä hoidettavista asioista liittyy lastensuojeluun</p> <p>Jyväskylän perheneuvolalta hankitaan tarvittaessa esim. vanhemmuuden arviointeja ja muita lausuntoja lastensuojeluasioihin liittyen</p>

	<p>KOSKE:n tuottaman kiertävän lastensuojelun sosiaalityöntekijän palveluja käytetään tarvittaessa niissä tilanteissa, joissa ulkopuolisen sosiaalityöntekijän käyttäminen on tarkoituksenmukaista</p> <p>Sosiaalityöntekijä osallistuu lasten seksuaalisen hyväksikäytön tutkimisen ja hoidon toimintamallin toteutukseen vastaamalla sosiaalityöntekijälle ”mallinnetuista” tehtävistä</p>
<p>Lastensuojeluun varattavat voimavarat varmistetaan</p>	<p>Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelutyön toteuttamiseksi varmistetaan, että kunnan sosiaalityössä toimii kaksi kelpoisuusehdot täyttävää sosiaalityöntekijää ja että sosiaalihoitajalla on lastensuojelulain vaatima kelpoisuus niiden päätösten tekemiseen, joihin lastensuojelulain mukaan vaaditaan johtavaa viranhaltijaa</p> <p>Lastensuojelutoimenpiteiden vaatima päätöksenteko hankitaan tarvittaessa sopimalla yhteistyöstä muiden kuntien kanssa kuntasopimuksin</p> <p>Lastensuojelutyötä toteuttamaan käytetään omaa kunnallista perhetyöntekijää; tarvittaessa lastensuojelun perhetyön palveluja ostetaan muilta kunnallisilta ja yksityisiltä toimijoilta</p> <p>Lastensuojelutyössä toteutetaan moniammatillista työtä ja lastensuojelutyön tueksi hankitaan moniammatillista asiantuntijuutta tarvittaessa seudullisia mahdollisuuksia hyödyntäen</p> <p>Tulevien vuosien talousarvioissa varataan tarpeeseen nähden riittävät määrärahat lastensuojelun avohuollon tukitoimien toteuttamiseen ja tarvittaessa sijaishuollon järjestämiseen sekä laajaa väestöpohjaa edellyttävien seudullisten ja maakunnallisten lastensuojelupalvelujen hankkimiseen</p>

9. Suunnitelman toimeenpano

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimeenpano vuosina 2010 – 2012 toteutetaan seuraavaan toimeenpano-ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden, aikataulutusten ja vastuutusten mukaisesti.

Vuosi 2010

Tarvittavat toimenpiteet (toimeenpano)	Aikataulu ja vastuutus
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja suunnitelman linjaukset, tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset sisällytetään Hyvinvointistrategiaan	Alkuvuosi 2010 Kunnanjohtaja
Hyväksytty hyvinvointisuunnitelma annetaan tiedoksi ja toimeenpantavaksi lautakunnille (sosiaali-terveys, sivistys, ympäristö, tarkastus)	Kevät 2010 Kunnanhallitus
Lautakuntien alaisille viranhaltijoille ja työntekijöille sekä kolmannen sektorin toimijoille, jotka työskentelevät lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa tiedotetaan hyvinvointisuunnitelman tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista tarvittavassa määrin	Kevät 2010 Valmisteleva työryhmä ja johtavat viranhaltijat
Hyvinvointisuunnitelmasta tiedotetaan kuntalaisille sekä sidosryhmille riittävässä määrin; laaditaan tiedotussuunnitelma	Kevät 2010 Valmisteleva työryhmä
Hyvinvointisuunnitelman visio, toiminta-ajatus, linjaukset ja tavoitteet toimenpide-ehdotuksineen juurrutetaan päätöksentekoon, asiakastyöhön ja toimintoihin sekä moniammatillisiin toimintamalleihin	Vuosi 2010 Kaikki toimijat
Kunnanhallitus nimeää valtuustokaudeksi (2009 – 2012) viranhaltijoista ja päättäjistä koostuvan Lapsiasianeuvoston , jonka tehtävänä on laatia konkreettinen seurannan työsuunnitelma sekä valvoa ja arvioida Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista, vaikuttavuutta sekä näkymistä hyvinvointikertomuksessa	Kevät 2010 Kunnanhallitus
Lapsiperheiden palveluista ja toiminnoista laaditaan esite, joka julkaistaan myös tiedostona kunnan nettisivuilla	Vuosi 2010 Valmisteleva työryhmä
Sosiaalihuoltolain mukaisen lapsiperheiden kotipalvelun tarve sekä järjestämisen/resurssoinnin mahdollisuudet selvitetään vuoden 2011 talousarviovalmistelun yhteydessä	Kesä 2010 Sosiaalijohtaja

Kunnan preventiiviryhmän toiminnassa huomioidaan erityisesti lasten ja nuorten terveyden edistämisen toimenpiteet	Vuosi 2010 Johtava hoitaja
Päivähoidon ja koulujen turvallisuussuunnitelmien tilanne tarkistetaan ja turvallisuussuunnitelmat päivitetään	Vuosi 2010 Johtavat viranhaltijat
Kiva koulu –toimintamalli otetaan käyttöön kaikissa kouluissa	Vuosi 2010 Rehtori ja koulunjohtajat
Lasten kanssa toimiville tahoille laaditaan huolen tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen opas (Lapsista välittävä Hankasalmi – opas)	Kevät 2010 Sosiaalijohtaja
Perheneuvolapalvelujen ja lasten ja nuorten psykologisen työn ml. oppimisvaikeustutkimukset järjestämisestä laaditaan selvitys osana kunnan talouden tasapainottamista	Kevät 2010 Sosiaalijohtaja Sivistysjohtaja
Lastensuojelun tukiryhmän nimi (Lapsiperhepalvelujen tukiryhmä), kokoonpano ja toimintamalli muutetaan siten, että ryhmän toiminta kohdentuu alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä tuen tarpeen tunnistamiseen sekä tuen järjestämiseen moniammatillisen yhteistyön keinoin	Kevät 2010 Sosiaalijohtaja
Lasten, nuorten ja perheiden käyttämissä peruspalveluissa toteutettava ” Varhainen puuttuminen peruspalveluissa ”-toimintamalli otetaan käyttöön	Vuosi 2010 Lapsiperhepalvelujen tukiryhmä
Koulun sosiaalityön/koulukuraattorityön (koulutyön tuki) toimintamalli suhteessa koulun muihin työntekijöihin selkiytetään	Kevät 2010 Sosiaalijohtaja Sivistysjohtaja
Perhetyön järjestäminen kunnan omana työnä selvitetään	Vuosi 2010 Sosiaalijohtaja
Vuoden 2011 talousarviovalmistelussa varmistetaan tarpeeseen nähden riittävät määrärahat lastensuojelun avoimuuden ja sijaishuollon järjestämiseen sekä muihin lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin ja toimintoihin	Syyskuu 2010 Johtavat viranhaltijat

Vuosi 2011

Tarvittavat toimenpiteet (toimeenpano)	Aikataulu ja vastuutus
<p>Kunnanhallituksen nimeämä viranhaltijoista ja päättäjistä koostuva Lapsiasianeuvosto antaa seurantaraporttinsa, jossa arvioidaan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista (ml. vuoden 2010 toimeenpano-ohjelma)</p> <p>Toimenpideohjelmaa tarkennetaan tarvittaessa</p>	<p>Kevät 2011 Kunnanhallitus Lapsiasia-neuvosto</p>
<p>Sosiaalihuoltolain mukainen lapsiperheiden kotipalvelu sekä perhetyö kunnan omana toimintana resurssoidaan niin, että toimintojen aloittaminen vuoden 2011 aikana on mahdollista</p>	<p>Vuosi 2011 Sosiaalijohtaja</p>
<p>Terveyspalvelujen seudullisen järjestämisen alkaessa varmistetaan, että paikallinen moniammatillinen yhteistyö ja toiminta lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluissa säilyy ja kehittyy sovitun toimintamallin mukaisesti</p>	<p>Vuosi 2011 Kaikki toimijat</p>
<p>Vuoden 2012 talousarviovalmistelussa varmistetaan tarpeeseen nähden riittävät määrärahat lastensuojelun avoimuuden ja sijaishuollon järjestämiseen</p>	<p>Syksy 2011 Sosiaalijohtaja</p>
<p>Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen ja toimintojen riittävät määrärahat varmistetaan seuraavan vuoden talousarviovalmistelussa</p>	<p>Syksy 2011 Hallintokunnat ja kunnanhallitus</p>

Vuosi 2012

Tarvittavat toimenpiteet (toimeenpano)	Aikataulu ja vastuutus
<p>Kunnanhallituksen nimeämä viranhaltijoista ja päättäjistä koostuva Lapsiasianeuvosto antaa seurantaraporttinsa, jossa arvioidaan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista sekä vaikuttavuutta vuoden 2011 aikana</p> <p>Toimenpideohjelmaa tarkennetaan tarvittaessa</p>	<p>Alkuvuosi 2012 Kunnanhallitus Lapsiasia-neuvosto</p>

Vuoden 2013 talousarviovalmistelussa varmistetaan tarpeeseen nähden riittävät määrärahat lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon järjestämiseen	Syksy 2012 Sosiaalijohtaja
Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen ja toimintojen riittävät määrärahat varmistetaan seuraavan vuoden talousarviovalmistelussa	Syksy 2012 Hallintokunnat ja kunnanhallitus
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumisesta laaditun kokonaisarvion pohjalta asetetaan tarkistetut tavoitteet sekä tavoitteiden mukaiset toimenpide-ehdotukset tulevalle valtuustokaudelle 2013 – 2016	Vuosi 2012 Lapsiasia-neuvosto

10. Seuranta ja arviointi

Seuranta

on tiedonkeruuta vaikutuksista suhteessa valittuihin indikaattoreihin ja muuttujiin, joiden avulla muutosta mitataan. Seurannassa tarkastellaan, kuinka ennakoitavat vaikutukset ovat toteutuneet ja mitä arvaamattomia vaikutuksia tehdyistä päätöksistä ja ratkaisuista on aiheutunut. Seurannassa tulisi siten huomioida myös kumulatiiviset ja epäsuorat vaikutukset, joita ei arvioinnissa välttämättä pystytä ennakoimaan. Seurannalla pyritään parantamaan vaikutusten arviointien laatua ja se on myös oppimisprosessi, jossa vaikutusten arvioinnin puutteita ja ongelmia tarkastelemalla voidaan oppia ennakoimaan vaikutuksia paremmin. Seuranta toteuttaa myös vaatimusta päätöksenteon avoimuudesta.

Seuranta on/tuottaa

- **Tiedonkeruuta toteutuneista vaikutuksista;** toteutumisen seuranta, vertailu ennalta arvioituihin vaikutuksiin, ennakoimattomien vaikutusten tunnistaminen, muutosten seuraaminen
- **Oppimisprosessi;** auttaa arvioinnin ja ongelmakohtien ja puutteiden tiedostamisessa, kehittää osaamista, lisää arviointien uskottavuutta, parantaa ja avartaa suunnittelu- ja arviointiprosesseja
- **Tietoa päivittämiseen;** toistuvien suunnitelmien tai ohjelmien säännöllinen päivittäminen perustuu edellisellä kierroksella saatuihin kokemuksiin

Arviointi

on yleensä arvottavaa ja julkilausuttuihin kriteereihin vertailevaa, kohteen arvioitavan päätelmän sisältävää ja päätöksentekoa tukevaa toimintaa. Arvioinnin ensisijaisena tavoitteena tai tarkoituksena on ”hankkia uutta tietoa toiminnan suuntaamis- ja uudistuspäätöksiin”. Kuntaliiton hallituksen 25.10.2000 antama paikallistason arviointia kunnassa käsittelevä suositus (yleiskirje 31780/2000) määrittelee arvioinnin seuraavasti: ”Arvioinnin ydin on arvottaminen eli sen osoittaminen, onko jokin asia hyvin vai huonosti, arvokas vai arvoton, hyödyllinen vai hyödytön.

Peruskysymys kunnallisen toiminnan ja tuotettujen palveluiden arvioinnissa on, kuinka hyvin kunta onnistuu tehtäviensä hoitamisessa ja järjestämisessä”.

Arviointi on oleellinen osa kunnan suunnittelu- ja johtamisjärjestelmää ja kunnan toimintojen ja palvelujen kehittämisen väline. Arvioinnin tuloksena tehtävät johtopäätökset ohjaavat toimintaa, vaikuttavat uusien tavoitteiden asettamiseen ja entisten tarkistamiseen. Arvioinnin tehtävänä valtuustotasolla on osoittaa strategioiden tarkistamisen tarpeet ja kehittämisen kohteet. Arviointi on osa kunnan jatkuvaa kehittämisprosessia.

Arviointi on tiivistetysti

- Arviointikriteerien valintaa
- Tietojen hankintaa päätöksenteon tueksi
- Asiantilan vertaamista tiettyyn kriteeriin
- Arvioivan päätelmän toteuttamista (arvottaminen)
- Soveltavaa ja tuloksia välittömästi hyväksikäyttävää sekä käytännönläheistä
- Ensisijaisesti toiminnan ohjauksen ja kehittämisen väline
- Osa toiminnan ja tuloksellisuuden tarkastamista

Toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen ovat kiinteä osa ohjaus- ja johtamisprosessia. Lapsiperheiden ja nuorten palveluja ja koko toiminnan toteutumista tulee seurata monipuolisten tilastojen ja tunnuslukujen avulla, mitkä kuvaavat paitsi toiminnan määrää niin myös sisältöjä sekä toiminnan vaikutuksia ja tuloksia. Palvelujen ja toimintojen toteutumisen sekä asiakkaiden tilanteen edistymisen ja tavoitteiden saavuttamisen arviointia varten käytössä on monipuolinen valikoima arviointimenettelyjä sekä näkökulmia, esim. asiakaspalautejärjestelmiä, itsearviointimenettelyjä, vertaisarviointeja sekä ulkoista arviointia.

Lapsipolitiikan vaikutusten tulisi Sirkka Rousun ja Tupu Holman mukaan näkyä seuraavan nelikentän mukaisesti:

Lapsi- ja perhepolitiikan onnistuminen – arviointijärjestelmä

<p>Lasten hyvinvoinnin kehittyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koettu hyvinvointi • Tutkittu hyvinvointi <p>Mitä tietoa? Miten?</p>	<p>Lasten kasvuolojen kehittyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riittävän hyvät kasvuolot • Riskiolojen minimointi <p>Mitä tietoa? Miten?</p>
<p>Hyvinvoinnin tuottaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palvelujärjestelmän ja toimintojen sekä prosessien toimivuus • Riittävän hyvä vanhemmuus <p>Mitä tietoa? Miten?</p>	<p>Lapsen hyvinvoinnin voimavarat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taloudelliset • Ammattihenkilöstö lasten ja nuorten palveluissa <p>Mitä tietoa? Miten?</p>

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seurannan ja arvioinnin kohteet voidaan ryhmitellä seuraavaan kolmeen kokonaisuuteen, joihin seurannalla ja arvioinnilla haetaan vastauksia:

1. Miten lapset ja nuoret voivat ja miten hyvinvointi on kehittynyt?

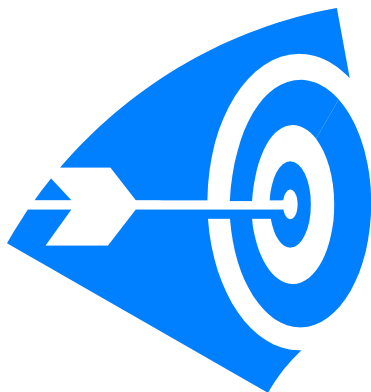
- Miten eri-ikäiset lapset, nuoret ja vanhemmat/perheet voivat?
- Mitkä asiat hyvinvoinnissa ovat kehittyneet myönteisesti?
- Mikä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnissa tuottaa huolta?
- Miten lasten ja nuorten osallisuus on toteutunut?

2. Miten lasten, nuorten ja perheiden palvelut toimivat ja miten lasten ja nuorten kasvu ympäristö on kehittynyt?

- Mitkä asiat ovat fyysisissä, sosiaalisissa ja psyykkisissä kasvuolosuhteissa kehittyneet myönteisesti? Mikä tuottaa huolta?
- Miten lapsen ja nuoren kasvua edistävät palvelut eri ikäryhmien osalta toimivat? Mitkä näissä palveluissa näyttävät tuottavan suurimpia hyötyjä? Miten ehkäisevä lastensuojelu on kehittynyt?
- Miten lapsen ja nuoren kasvua tukevat palvelut eri ikäryhmien osalta toimivat? Mikä näissä palveluissa toimii erityisen hyvin? Mikä näissä palveluissa tuottaa huolta?
- Miten lapsen ja nuoren kasvua korjaavat palvelut eri ikäryhmien osalta toimivat? Mikä näissä palveluissa toimii erityisen hyvin? Mikä näissä palveluissa tuottaa huolta?

3. Miten Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat toteutuneet?

- Mitä toimintavuoden aikana eri toimialoilla on saatu aikaan? Onko hyvinvointipolitiikka käytännössä myös toteutunut tavoitteiden suuntaisesti?
- Miten palvelujärjestelmä on vastannut lasten ja nuorten sekä perheiden tarpeisiin?
- Minkälaisia haasteita näyttää toimintaympäristö tuottavan? Onko tämän vuoksi tarpeen tarkistaa visiota ja tavoitteita?

”Napakymppi”

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta ja arviointi

Tarvittavat toimenpiteet (toimeenpano)	Aikataulu ja vastuutus
<p>Kunnanhallituksen valtuustokaudeksi (2009 – 2012) nimeämä Lapsiasianeuvosto laatii konkreettisen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta- ja arviointisuunnitelman siihen sisältyvine mittareineen</p> <p>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sisältyvät tavoitteet, toiminnalliset muutokset ja tarvittavat resurssit huomioidaan vuosittain talousarviovalmistelussa ja taloussuunnittelussa</p> <p>Valtuusto seuraa ja arvioi Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista kunnan kokonaisstrategian seurannan yhteydessä arviointiryhmän valmistelun pohjalta</p> <p>Tarkastuslautakunta arvioi Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista osana tarkastuskertomustaan</p>	<p>Kevät 2010 Lapsiasianeuvosto</p> <p>Vuosittain Lautakunnat ja kunnanhallitus</p> <p>Vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä Kunnanjohtaja</p> <p>Vuosittain Tarkastuslautakunta</p>
<p>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumisesta laaditaan kokonaisarvio. Kokonaisarvioinnin pohjalta asetetaan tarkistetut tavoitteet sekä tavoitteiden mukaiset toimenpide-ehdotukset tulevalle valtuustokaudelle 2013 – 2016</p>	<p>Vuosi 2012 Lapsiasianeuvosto</p>

Lopuksi

*”Aiemman kokemuksen tulisi olla majakka,
joka näyttää meille tietä,
eikä laituri,
johon kiinnitämme aluksemme”*

